M.Tarasiuk
2458 W.7th St.
Cleveland, Ohio

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ОРГАН ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

"INDEPENDENT UKRAINE"
UKRAINIAN MONTHLY
P.O. BOX 194 — ST. PAUL 2, MINN.

ЧІКАҐО **Ст. ПОЛ**

РІК IV. **ЧЕРВЕНЬ, 1951.** **Ч. 6 (41).**

Вже появилася друком цікава і актуальна книжка

Івана Хмельницького

«В країні рабства і смерти»

Спомини очевидця про коцентраційні табори в СССР. Методи допитів в НКВД. Життя в конц-таборах. Злочин мордів у Винниці.

Книжка обіймає 100 сторін друку, 8-вого формату. Ціна книжки в продажі 50 центів.

Члени-уділовці Видавничої Спілки «Самостійна Україна», постійні кольпортери журналу, що кольпортують більше як 10 чисел журналу, особи, що приєднали принайменше 5 передплатників одержують книжку **даром.**

Книжку можна замовляти у Видавництві «Самостійна Україна»:

INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.

Ставайте членами-пайовиками Видавничої Спілки «Самостійна Україна»!

Кольпортуйте журнал «Самостійна Україна»!

Приєднуйте передплатників для журналу «Самостійна Україна»!

Читайте і передплачуйте

ХЛІБОРОБ

українську газету в Бразилії.
Виходить кожного тижня в Курітібі.
Адреса Редакції і Адміністрації:
Caixa Postal — 666
Curitiba — Parana — Brasil

Єдиний півтижневик в Канаді

НОВИЙ ШЛЯХ

виходить кожної середи і суботи у Винипеґу

Інформує українців про життя на Рідних Землях і на чужині.

Передплата на рік виносить $ 4.
Замовлення і передплату слати на адресу:
The New Pathway
P. O. Box 3033, Winnipeg,
Man., Canada

Місячник культури, політики і суспільного життя

Редагує Редакційна Колеґія.

Головний ред. д-р Тома Лапичак.

Видає **УКРАЇНСЬКА НЕЗАЛЕЖНА ВИДАВНИЧА СПІЛКА «САМОСТІЙНА УКРАЇНА**, Винніпеґ — Сен Пол — Чікаґо.

Адреса Редакції і Адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання авторів повертаються.

Передруки з «Самостійної України» дозволені тільки за поданням джерела.

Редакція застерігає собі авторське право друкованих в журналі статтей.

Редакція містить теж дискусійні матеріяли, що є висловом думки автора, а не Редакції.

Статті підписані повним іменем авторів є їх особистими думками і вони не конче мусять висловлювати думки редакції.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Ціна одного примірника в ЗДА і Канаді — 30 центів. В Англії і Австралії — 2 шилінґи. В інших державах рівновартність 30 центів в перечисленні на валюту даної держави по обов'язуючому курсі.

Передплата «Самостійної України» виносить річно:

в ЗДА і Канаді — $ 3;
в Англії і Австралії—24 шилінґи;
в інших державах рівновартість $ 3 в перечисленні на валюту даної держави.

INDEPENDENT UKRAINE

Articles published on political, cultural and social topics.

Edited by Editorial Committee

Published by

UKRAINIAN INDEPENDENT PUBLISHERS LTD.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК IV. ЧЕРВЕНЬ, 1951. Ч. 6 (41).

М. Махнівський

У ДНІ ЗЕЛЕНИХ СВЯТ

Памяті поляглих — присвячую.

Не росте й не квітує калина
Там, де кат все до пня порубав.
Там сумує по їх Україна,
Хто за щастя її в бою впав.
Скільки тих, що в гарячій любові
На вівтар батьківщині дали;
Душу й тіло і власною кров'ю
Рідну землю так рясно злили.
У нестримному бігові часу,
Як свічки, що їх вітер задув;
Кожен з їх із надією гаснув,
Що народові волю здобув.
Їх надії десь вітер розвіяв:
В краю й досі панує наш кат.
Тож ростімо, що кожний з їх сіяв —
Любов щиру до рідних нам хат.
Хай у дні ці зеленосвяточні
Всі, що в бою лягли, духом зрять,
Що по їх — нам сум кутає очі,
Але в бій ми — готові вже стать.
І ми станемо!.. Як скеля... Як мури!..
Кат не стримає нас в ланцюгах!..
Ми їм звернемо борг — за тортури,
Ми їм сплатим за ґвалт і за жах...

О. Лятуринська

ЕПІЛОГ ДО ГЕРОЇКИ

Чи ж не в тому суть буття,
Чи ж не в тому ласка Божа:
Жити повністю життя
Й вмерти, хай зарання може,
Та лишивши міт по собі?
Хай проходять дні і доби!
Хай пливе, пливе життя! —
В ньому і твоє буття.

В ньому і твоє буття.
Чи ж не ласка? — ще повніше,
Повнить інше бо життя,
Й в Книгу Вічність його впише.

Ол. Неприцький-Грановський

ВОЖДЬ

Із надр глибоких мас народних
Він прийде сам без поклику, спокійно —
Як сонце сходить. Це природних
Законів чин, що світом гармонійно
Керує довгії століття.
Це ритм життя конечно-неминучий;
Клич нинішнього лихоліття, —
Так довго жданий час тих днів, пекучий!
Наш біль відчувши, нашу тугу, —
Здійснить прийде він наші довгі мрії...
Він буде нищити наругу
І поведе сповняти дорогії
Поетом данні заповіти.
Кличем зворушить він наш сонний спокій, —
За ним підуть старі і діти,
Й побідно заспіва наш край широкий!

Коли він прийде і покличе —
Ідіть за ним!.. Не кидайте каміння
Тому пророкові в обличчя.
Згадайте біль і власнії терпіння
Та срібло рос на ваших віях.
Ідіть і ви! Виповнюйте майдани
І запаліть серця ви в діях, —
Тоді прийде той час так довго жданний!

1938.

Килимник Степан

Доба Мазепи

Розділ 2-ий.

СВІТОГЛЯД ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ

Існують різноманітні погляди на добу МАЗЕПИ, на його світогляд, бо такі ж протиріччя у цій справі багатьох історичних розвідок і документів, що найціннішими на сьогодні — це усталення погляду історії на політичний світогляд гетьмана МАЗЕПИ. Для цього треба оглянути всю діяльність гетьмана та майже все життя і лише тоді можна робити певний висновок — усталити погляди.

МАЗЕПУ іменують старшинським гетьманом, як більшість попередників, зокрема гетьмана Самойловича. Частково можна погодитися з таким твердженням, але тільки частково, бо в гетьмана МАЗЕПИ це має інший зміст, інший характер. Гетьман МАЗЕПА, як було попереду сказано, це «людина польського виховання європейської культури, великий український патріот, щирий прихильник православної віри і національної культури».

Політичний світогляд МАЗЕПИ витворився протягом довгих років життя в Польщі, закордоном, і на Україні. Крім цього треба зважити й на те, серед яких обставин і умов складався характер і політичний світогляд.

При дворі короля Яна Казимира МАЗЕПА сприйняв той аристократичний дух, який залишався з ним до кінця його життя. Тут він глибоко вивчив «аристократично-демократичний» лад тогочасної Речі Посполитої, тут він сприйняв аристократичні «великосвітські» манери, тонкість дипльоматії, крутійську вигадливість дворових інтриг. Закордоном він вивчив особливість західньої конституції і усвідомив критично сенс державності.

Перебуваючи далеко від своєї вітчизни, глибоко і до кінця полюбив її, відчув її болі, її рани і вже тоді у нього формувались пляни, як рятувати свою «Неньку-Стареньку».

Поруч з Річчю Посполитою, з її veto, з її «іграшками-королями», з її диктаторами-магнатами, МАЗЕПА зустрівся і з напівдикою азійською Москвою, де про «свободу людини», «про право народу», не могло бути й мови, де по слову царя летіли голови сановників-бояр, як яблука восени з дерева, де діяло лише «слово й діло» («Слово и дело государево» — це вигук, знак, після якого хапали людину і брали на тортури-допит катування), — там застосовувались найжорстокіші кари, де цар власними руками рубав людські голови, а з його наказу — рубали і його сановники, де була безпросвітня темрява, приниження людської гідності, панувало насильство, узаконене царями, безкультурність, беззаперечний і безмежний абсолютизм. Для ясності і підтвердження дозволю собі затримати увагу читачів, подати 2—3 характеристики тогочасної Московії чужинцями: Йоган ҐЕОРҐ КОРБ у своїй славетній книзі «Diarium itineris in Moscoviam Perillustris» так характеризує Московію:

. . . «У салдат Московії є у звичці жорстоко і зовсім самовільно, без поваги до персони або обставин, бити затриманих п'ястуком, рушницею і палицями і, запхавши їх у найгірший кут, всякими способами катувати. Особливо поводяться вони так з багатими, котрим без сорому заявляють, що битимуть їх доти, покиль ті не виплатять певну суму грошей; б'ють кожного, чи йде він під багнетами добровільно, чи насильно» . . .

. . . «Нарід неосвічений, мають в'ялий і тупий розум» . . .

. . . «Слухають царя не через свідомість, а лише через своє рабство» . . .

. . . «Москва цінить дружбу по вигоді» . . .

Чужинець Барклай подає:

. . . «Навіть у турків нема такого пониження і такого огидного раболюдства перед скипетром своїх Оттоманів» . . . «у них (москвинів) нема ніякого сорому перед брехнею, ніякого збентеження перед викриттям обману» . . .

Йоган Корб описує петровські нечувано жорстокі катування повстанців. Їх били до смерті, смажили на вогні, колесували, відрізували носи й вуха, видирали ніздрі. садовили на кіл . . .

. . . «Дня 28 жовтня (1698 року) цар наказав своїм вельможам і полковникам, що кожний з них мусить власноручно відрубати кілька голів стрільцям. Сам цар, сидячи в кріслі, дивився сухими очима на всю цю таку жахливу трагедію і закатування стількох людей, обурюючись лише тим, що багато з бояр приступали до цих незвичних обов'язків з дріжачими руками. Було тоді страчено 330 стрільців» . . .

4 лютого 1699 року оповідає КОРБ, що урядовці посольства побажали оглянути московські в'язниці з ув'язненими і катування в Преображенському:

. . . «Оглянувши різні в'язниці з ув'язненими, рушили вони туди, де найбільші зойки свідчили про найбільш жахливі муки. Дріжачи від жаху обійшли вони три в'язниці, але зловіщі зойки і нечувано жахливий стогін змусили їх подивитися на жорстокості, які ділялись у четвертій будові. Як лише увійшли туди, миттю хотіли покинути це приміщення, бо із здивованням побачили там царя і бояр. . . Цар і бояри були дуже невдоволені, що чужинці застукали їх при такому зайнятті» . . .

З третьої сторони, з півдня, був сусідою дикий грабіжницький Крим, поняття у якого було — «війна» — то грабунок».

І, четверте, — це славнозвісне ЗАПОРІЖЖЯ, справжня демократична держава в державі в тодішній Европі. Запоріжжя ставило різко справи:

здобуті свободи 1648—1657 рр. МУСЯТЬ БУТИ УТРИМАНІ.

Крім цього, на Сході Европи проходили зміни, цілком порушена була рівновага; а Москва прямувала до скасування автономії Гетьманщини і, а разом із Польщею — навіть до цілковитої асиміляції та поневолення українського народу, до його знищення. У таких важких обставинах, завжди перебуваючи між молотом та ковадлом (Москвою, старшиною та невдоволеним поспільством), а разом під постійним Дамокловим мечем московського царя, під загрозою абсолютного скасування автономії Гетьманщини, під кожночасною загрозою опинитися гетьманові на московських тортурах, а при щасливім випадку — на поневірянні й стражданні в Сибірі (гетьмани Многогрішний, Самойлович і др.). Треба було зміїної мудрості, твердого політичного світогляду, усталеного характеру, відданості й жертовності гетьмана, щоб утримуватись на поверхні і вивести свою вітчизну на волю.

Перед розвитком цієї думки, хочу привести декілька цитат чужинців про МАЗЕПУ, як людину, як державця, які бачили МАЗЕПУ, розмовляли з ним і писали про його особу з великим признанням і пошаною, відзначаючи гетьмана МАЗЕПУ, як людину високоосвічену, розумну, талановиту, далекоглядну, мудру, просякливу, яка «могла говорити з кожним мовою свого собесідника» . . .

Французький дипльомат Де-ЛЯ-НЕВІЛЬ, який перебував у Москві 5 місяців 1689 року так пише про МАЗЕПУ:

. . . «Цей князь, з обличчя негарний, але людина освічена і прекрасно говорить латинською мовою. Він родом козак і був на дворі короля Казимира».

Досить широко подає характеристику другий французький дипльомат Жан БАЛЮЗА:

. . . «З Московщини я поїхав на Україну, країну козаків, де був кілька день гостем володаря (принца) МАЗЕПИ, що держить найвищу владу в цій країні. Я мав до нього листа від канцлера Московщини. На кордоні України мене зустріла почесна козацька варта і з великою пошаною допровадила до міста Батурина, де в замку резидує володар Мазепа.

Колись він, хоч козак, але знатного шляхетського роду, мав надвірну ранґу при королі Казимирові. Батько мій і він зналися добре, навіть я з молоду бачив пана Мазепу, гарного, стрункого при дворі (польському). Знаючи добре, що найвищі почесті міняють людей та що не завжди безпечно нагадувати високим достойникам їх молодість, я, прибувши до Батурина, привітав володаря якнайчемніше, як це належить його ранзі, нічого не згадуючи про минуле. Проте він сам перший запитав мене, чи не буду я сином Антуана БАЛЮЗА. Одержавши від мене позитивну відповідь, володар МАЗЕПА виявив найприхильнішим способом своє вдоволення, що його Прехристиянська Величність має на своїй службі сина його старого приятеля. П. Мазепа сам згадав свою молодість і те, що бачив мене не раз у Кракові, а потім, зітхнувши, процитував латинські вірші.

. . . .

Загалом він дуже любить оздоблювати свою розмову латинськими цитатами і щодо перфектного і досконалого знання цієї мови може ривалізувати з найкращими отцями езуїтами. Мова його взагалі добірна і чепурна, правда, як розмовляє, бо більше любить мовчати та слухати інших. При його дворі два лікарі німці, з якими Мазепа розмовляє їх мовою, а з італійськими майстрами, яких є кілька в гетьманській резиденції, говорив італійською мовою. Я розмовляв з господарем України польською та латинською мовою, бо він запевняв мене, що недобре володіє французькою, хоч у молодих літах відвідав Париж і південну Францію, був навіть на крийнятті у Луврі, коли святкували Пиринейський мир (1659). Не знаю тільки, чи в цьому твердженні нема якоїсь особливої причини, бо сам бачив у нього газети французькі та голяндські.

Володар Мазепа вже поважного віку, на яких десять літ (?) старший за мене. Вигляд у нього суворий, очі блискучі, руки тонкі і білі, як у жінки, хоч тіло його міцніше, ніж тіло німецького рейтаря, і їздець з нього чудовий.

Він дуже поважаний у козацькій країні, де народ, взагалі, свободолюбний і гордий, мало любить тих, що ним володіють. Привернув Мазепа козаків твердою владою, воєнною відвагою і розкішним прийняттям у своїй резиденції для козацької старшини. Я був свідком такого прийняття, в якому багато дечого на польський зразок.

Розмова з цим володарем дуже приємна, він має великий досвід у політиці й у протилежність до московців, свідкує і знає, що діється у чужоземних країнах. Він показував мені свою збірку зброї, одну з найкращих, що я бачив у житті, а також добірну бібліотеку, де на кожному кроці видно латинські книжки.

Кілька разів я обережно навертав розмову на сучасну політичну коньюнктуру, але мушу признатися, що нічого певного не міг витягнути від цього володаря. Він належить до тих людей, що воліють або зовсім мовчати, або говорити і не сказати. Все гадаю, **що ледве чи любить московського царя**, бо ані слова не сказав, коли я йому скаржився на московське життя. Однак про корону Польську п. Мазепа не заховав, що вона, мовляв, іде подібно до стародавнього Риму, до занепаду.

Про шведського короля говорив з пошаною, але вважав його за надто молодого. Що особливо було мені приємне — це почуття пошани, яку володар Мазепа виявив до Його Величности (Людовика XIV), про якого багато розпитував мене і якому прохав засвідчити свою пошану і відданість. Це не звичайна тільки куртуазія, питома п. Мазепі, а відповідна видно дійсності: в залі його замку, де

висять портрети чужоземних володарів, на найвиднішому місці знаходиться гарний портрет Його Величности. Там же, але в менш видному місці, я бачив портрети цісаря, султана, польського короля та інших володарів».

Близьку до цього характеристику подає і другий чужинець — дипльомат КОРБА. Надзвичайно цікаву характеристику Мазепи зустрічаємо в місячнику «Diarium», що виходив у Ляйпцігу:

...«МАЗЕПА народжений і вихований поміж козаками. В молодих літах перебував при королівському дворі і, придивляючись сварам поміж королем і шляхтою, Мазепа, як хитра голова, мав найкращу нагоду вивчити при цьому дуже важний державний устрій і використати все в майбутній потребі.

...При польському полководцеві так добре грав свою ролю, що цей доручив йому важні справи — посольства до татарського хана, якого приязнь тоді була потрібна.»

Крім цього є ще цікаві письмові джерела чужинців про Мазепу:

Словака Даніїла КРМАНА, пруського добровольця у шведському війську Давида Натана ЗІЛЬТМАНА; шведського старшини Петра ВЕЙҐЕ; німця ВЕБЕРА; француза ФЕРІОЛЯ; данського посла ЮЛЯ ЮСТА і багатьох других.

Багатющі чужинецькі письмові джерела про гетьмана МАЗЕПУ Івана допомагають нам вірно вияснити його політичний світогляд, правдивіше осягнути його велику постать.

Орієнтація гетьмана МАЗЕПИ на старшинську верству пояснюється не просто гетьманською традицією, не персональними симпатіями та інтересами до близької верстви, а правдиво випливає з світогляду гетьмана, що витворився у тих різнородних, а інколи діяметрально протилежних обставинах і умовинах. Насамперед Мазепа пересвідчився на прикладах Европи, що здебільшого висококультурна країна з неперевищуючими силами, але з високим станом освіти в більшості панує, а малокультурна — підлягає. Друге, коли в державі є міцна і відповідна провідна верства — держава прогресує і організований нарід перемагає. Тому, щоб і Україні досягти вікової мети — стати самостійною державою, треба Україну підняти культурно, треба мати високоосвічену еліту, культурно й матеріяльно незалежну. Орієнтуватись на селянство і «чернь» в сусідстві Польщі, Москви і Криму — неможливо було.

Тому МАЗЕПА вважає головною командною верствою в Україні козацьку старшину, поруч — духовенство. (Пригадаймо: Українська верхівка частково спольщилась і, фактично, Україна була без еліти).

Цим верствам МАЗЕПА і присвячує максимум уваги, покладає на них провід у державі — військовий, адміністративний і політичний та культурний. І гетьман зміцнює старшинську верству з боку соціяльної сили, економічної незалежності і підіймає з боку культури. Тому і не дивно, що МАЗЕПА піклується про маєтковий стан, права й освіту старшини.

В однаковій мірі МАЗЕПА приділяє визначну увагу і духовенству, яке в ті часи репрезентувало собою національну інтеліґенцію, було «вихователем і культурним провідником мас».

Селянству і козацькій «черні» Мазепа приділяє менше уваги і вважає ці верстви за другорядні. Гетьман МАЗЕПА не припускає навіть і впливів на державні справи ані козацької «черні», ані селянства.

Але це аж ніяк не визначало, що МАЗЕПА нехтує стани селянської та козацької «черні». Численні універсали Мазепи свідчать про те, як пильно стежив МАЗЕПА, щоб старшина не кривдила козаків, не зловживала своїм визначним станом, не примушувала б здібних козаків переходити до селянського стану, і щоб козацька старшина не відбирала землі в козаків, «здобутої шаблею та кров'ю».

В однаковій мірі клопотався гетьман та стежив, щоб старшина та «панство» не кривдили селян, що знаходились у них у «підсусідних» чи «послушенстві» — «нічого нового і вище міри не накладаючи, звичайними данинами і роботами вдовольняючись».

Низи цього не розуміли і при підтримці Запоріжжя завжди загрожували бунтами та повстаннями гетьману та козацькій старшині.

Правда, гетьман не скасував кріпацьких порядків, бо це не в силі його було, але всемірно намагався полегчити панщизняні тягарі, упорядкувати і унормувати повинності селян. Надзвичайно в той час дошкульними були «оренди», мита, монопольні податки, зловживання старшини та урядовців, бешкети й насильства найомних військ, а особливо московських залог. Все це утруднювало державну працю гетьмана, підривало в корені його державні заходи. В тій складній політиці та крутій ситуації, навіть при далекозорості гетьмана, ані старшина, ані селянство і козацтво не розуміли гетьмана.

Старшину, яка переходила межі в поводженні з козаками та селянами, гетьман суворо карав, одбираючи маєтки, «посполитих», накладаючи штрафи, включно до суду.

Вступався гетьман і перед Москвою за с е л я н, яка надто зловживала використання селянської сили, особливо під час війн.

Дбав гетьман і про міщанство, не вмішувався в міську самоуправу, допомагав розвиткові промисловості й торгівлі. Заступався він за українських купців і перед Польщею і перед Москвою, де так часто наші купці зазнавали кривд.

Для повноти сказаного у справі політичного світогляду гетьмана МАЗЕПИ — спогадаймо його обрання.

Коли зла доля спіткала гетьмана Самойловича, МАЗЕПА вжив рішучих заходів, пообіцявши 10.000 карб. всемогутньому тоді Голіцину, і прийшов до булави 1687 р. За певними документами, він не брав участі у змові старшини проти Самойловича, не співчував цьому, але коли неминучий фатум прорік своє, МАЗЕПА не зважав на неспокійний час всередині (повстання і бунти козацької черні і селян), не зважав на часті інтриги старшини, на дикі постійні заходи Москви, без вагання взяв гетьманську булаву «серед бур і тривог». Дехто намагався це з'ясувати честолюбством і користолюбством. У справі честолюбства

цілком заперечувати не будемо, а в справі користолюбства — заперечимо цілковито, про що буде докладно подано в наступних розділах. Всі дані промовляють про те, що на «честолюбстві» і «на користолюбстві» Мазепа свою політику не будував. Ще раз зазначаю, що конечні наші висновки вияснять і подадуть правдивість стану. Початки гетьманування МАЗЕПИ були знаменні ще й палатною революцією в Москві.

Шістнадцятирічний цар Петро І-ий насильно вириває з рук реґентки-сестри Софії владу, найжорстокішим способом карає її й усіх її прихильників. Сотнями летять голови стрільців, падають на ешафоті голови вельмож, безліч сановників підіймає кат на шибеницю, всіх прихильників Софії видаляється в найменшій карі на заслання до Сибіру... Але, як нам відомо, МАЗЕПА, протеже Голіцина, любимця Софії... Але МАЗЕПА не розгубився і тут, знайшовся, і зумів при першій зустрічі «обворожити «Петра» під час свого перебування в Москві. Він таке сильне враження зробив на Петра, що цілком полонив його, майже на увесь час, аж до Полтави, користувався великою прихильністю і необмежним довір'ям московського деспота.

Не зайве пригадати і про саму подорож гетьмана Мазепи до Москви. Загальний порядок був, що гетьман після обрання не їздив на «поклін» до Москви і обмежувався лише дипльоматичними місіями — посольствами. Але тут сталася гумористична подія: Весною 1689 року знову відбувся московський похід Голіцина на Крим спільно з українськими військами під керівництвом самого гетьмана МАЗЕПИ. Мазепа мав на Голіцина великий вплив і мав на думці інше. Підкорення Москвою Крима у той час — значило згубити Україні всякі надії на майбутнє, не лише на самостійну державу, але й «на куцу автономію». З підкоренням Крима Україна була б тоді цілком оточена Москвою... Тому МАЗЕПА спрямовує увесь свій талант, усю дипльоматію і хист підірвати цей похід, знешкодити московські заходи. За неясними, але певними джерелами, гетьман МАЗЕПА досягає своєї мети, цей похід знову було «провалено».

Дозволю собі тут затримати на мить увагу читача і навести для підтвердження цитати чужоземців:

У місячнику, що виходив у Ляйпціґу: «Europaeische Fama» 1704 р. і перевиданий 1706 року удруге є таке:

> ...«Наступного року був коло Перекопу оточений, але не переможений. Бо хоч московський вождь князь Голіцин розпоряджав армією, що складалася з більш як 50.000 людей (насправді більш як 100.000. Примітка С. К.), та він все таки дав намовитися турками і французами на таку нечувану зраду, що не тільки добровільно перед цією місцевістю змарнував час і кошти, але також при відступі, що слідував після цього, знищив головну частину свого війська через спричинену ним самим пожежу в густих степах; **все це хитрий Мазепа добре доглянув і своєю дипльоматичною мовою** (хистом) **порізнив цього Голіцина з його людьми і випер його з Краю»...** (Підкреслення моє).

Голіцин був у страшному стані у зв'язку з другим невдалим походом на Крим. А він же, Голіцин, любимець реґентки Софії сподівався «лаврів» за «вдалий похід»...

В інтересах Гетьманщини (України) МАЗЕПА виводить із скрутного стану Голіцина, а разом і виводить з України майже 100.000 московську армію. Невдачу було висвітлено, як велике досягнення... але за це Голіцин сприяв «Малоросійському владиці» поїхати по «довір'я і лаври» до московської реґентки.

Ґрандіозний і величний був в'їзд Мазепи до Москви в супроводі генеральної старшини, полковників, 300 осіб почоту, як справжній князь-володар, суверен.

Французький дипльомат Де-ЛЯ-НЕВІЛЬ був свідком цього урочистого в'їзду і скромно відмітив у своїх «Записках про Московію» (1689 року):

> ...«За увесь час, відколи гетьмани вважалися підвласними московському цареві, вони ніколи не приїздили до Москви. Але Голіцин під протекстом відзначення гетьмана перед царями, а в дійсності **зовсім з іншими намірами,** запросив МАЗЕПУ до Москви з 500 особами його вищої старшини»...

За мемуарами тодішніх (звичайно, письменних) бояр цей «царственний в'їзд МАЗЕПИ» зробив сильне й глибоке враження на Москву, зокрема на царів (тоді їх було два — малолітні — Петро й Іван та реґентка Софія). Відгомін про перебування Мазепи в Москві пролунав по всій Европі. В цей ще час пройшов і палацовий переворот, як уже було зазначено попереду. Реґентка Софія насильно пострижена в черниці і опинилася замкнена в манастирі, згинув на ешафоті боярин Шакловитий, Голіцин опинився в Сибірі... Пряма загроза була й Мазепі, як протекторові Голіцина... Але гетьмана Мазепу цей переворот не зачепив. Навпаки, Мазепа, як майстер приєднувати й психологічно підкоряти людей, мистецьки підкорив і Петра, як про це вже була мова. Він повернув усі ті необмежені скарби до державної скарбниці з великими відсотками, які у свій час забрав у Самойловича Голіцин, сів міцно на гетьманському троні, мав силу зупиняти і притищувати грабіжницьку політику Москви на Україні, мав нагоду спокійніше виконувати свої державні пляни; зміцнив свій гетьманський авторитет, заглушив у московського царя недовіря до українських гетьманів; дав відчути свавільний старшині, що з ним у Москві рахуються інакше, ніж з попередніми гетьманами. Цим і зупинив так сміливі наклепи старшини на «Гетьманську Канцелерію». Ця поїздка Мазепи, зовні так дрібна й пуста, дала Мазепі вільну руку, відносну свободу дій.

Правда, ця візита Мазепи до Москви поглибила недовіря мас до гетьмана... а все ж таки це було політичним успіхом.

Не зважаючи на все це перші кроки гетьманування Мазепи були важкі. Підписані ним з Москвою «передвиборчі пакти і статті» обмежували його гетьманські права, владу над старши-

ною, перешкоджали провадити закордонні зносини, затримували внутрішню державну працю, стояли на перешкоді до з'єднання усіх земель України, перешкоджали об'єднанню всього українського народу.

Потрібний був неабиякий дипльоматичний хист, глибоке знання часу та тогочасних політичних обставин, щоб вийти з того важкого стану. Мазепа і тоді зумів уладнати справу, уміло координувати свої дії.

Зовні Мазепа був прихильний Москві, ретельно виконував підписані пакти і зобовязання, «недочував народніх невдоволень і нарікань» і лише повідомляв Москву: «У всіх одна думка — іти за Дніпро і з того може вийти велика біда».

«І козаки і посполиті — всі на мене недобрі, всі кричать в один голос, пропадемо до кінця, заїдять нас москалі» ...

Я дозволю собі привести тут деякі цитати з поеми «Полтава» Пушкіна, з протилежного — ворожого Україні табору. Поема в 1-ій і 2-й пісні, лаючи Мазепу, разом правдиво характеризує добу Мазепи і самого Мазепу [1]) так:

... «Була та бурена пора .. , а)

. . . .

Вкраїна глухо хвилювалася,
ДАВНО в ній іскра загорялась,
Зухвалі друзі давнини
Нової прагнули війни,
Вимоги кидали чванливо
Щоб Гетьман узи їх розбив,
І Карла ждав нетерпеливо
Їх нерозважливий порив
Навкруг Мазепи розпинався
Свавільний крик: «Пора! Пора!» ...

(З 1-ої пісні.)

Так характеризує російська, ворожа Мазепі сторона, настрій України мазепинської доби.

«Золота мовчанка», уміння утаємничувати свої справи і пляни — от характерні риси гетьмана Мазепи.

Гетьман усе чув, усе знав, душею й тілом був з народом, але дипльоматично мовчав, ждав
Глибину душі великої людини, уміння Мазе-
Обережність, критичне і продумане ставлення до всього, всіх і кожного — ці риси так характеризує той же поет:

... «Щож Гетьман? Він старий, безсилий!
Казала молодь накруги, —
Труди й літа погасили
ВОГОНЬ КОЛИШНЬОЇ СНАГИ
Пощо тремтячою рукою
Він носить славну булаву?
Тепер би вдарити війною
На злоненависну Москву!

(З 1-ої пісні.)

Дійсно й правдиво тоді Україна хвилювалася і рвалась до бою з «ненависною» Москвою за свою волю. Суспільство обурене було мовчанкою Мазепи. Не розуміло і не знало його глибокої душі... Усі спогадували кращих державних мужів — колишніх борців за волю України, які всі загинули у московській катовні та в Сибірі — гетьмана Дорощенка, [2]) сина гетьмана Самойловича — Григорія [3]), Гурка-Семена Палія [4]), кошового отамана Запорізької Січі Костя Гордієнка... Коли б, мовляв, оці були на чолі України зараз, то не гинули б 20.000 козаків у снігах на чужині— заслані тоді до Ліфляндії...

... «Коли б старий наш Дорошенко,
Чи Самойлович молодий,
Семен Палій чи Гордієнко
Були при владі військовій,
Тобі у сніжному завої
Не мерли б наші козаки,
І Малоросії Сумної
Вже визволялись би полки ...»

(З 1-ої пісні.)

слушного часу:
пи зберігти тайни, його високу дипльоматію Пушкін так характеризує:

... «Та хитрий гетьман залишався
Слугою відданим Петра.
В спокою гордою личині
Урядував він на Вкраїні
На поголоски незважав,
Байдуже пив, бенкетував ...

(З 1-ої пісні.)

Далі характеризує гетьмана Мазепу, як державного мужа, як людину високого розуму, надзвичайно обережного, спостережливого, далеко глядючого, як людину, що розуміє життя; розсудство ставиться до всього; досвідченого державця; він уміє берегти свою й державну тайну:

... «Та старість ходить обережно,
І підозріливо зорить,
Чого не можна й що належно
Вона не вирішає вмить ...»

(З 1-ої пісні.)

Ніхто не спроможний увійти в душу й помисли Мазепи... а в душі гетьмана, глибоко, давно зріють пляни й надії... у справі всенародньої війни проти Москви — здійснення мрій — відновлення суверенної України. Пушкін подає так:

... Хто в глибину морську погожу
Пройде в просторі льодовім?
Хто бистрим розумом своїм
Впізна безодню зловорожу
Душі підступної? У ній
ЧУТТІВ КОЛИШНІХ БУРЕВІЙ
Лежить захований глибоко,
І ДАВНІХ ЗДІЙСНЕННЯ НАДІЙ,
Можливо, ЗРІЄ ОДИНОКО ...

Отже тут Пушкін показує, що Мазепа разом з народом давно готувався до жаданої війни з свавільною Москвою...

І, врешті, Пушкін всупереч Московським твердженням, що Мазепа повстає проти Москви подає у 2-й пісні поеми «Полтава», де устами гетьмана каже, що Мазепа не сам і встав не для власних інтересів, а в інтересі України:

---

[1]) Про це буде окрема ширша праця: «Мазепа в світовій літературі». Там глибоко буде подано характеристику Мазепи за поемою «Полтава» Пушкіна.

[2]а) Переклад **А. Малишка** і **М. Рильського.**

[2]) Гетьман Дорошенко (1665—1767) усією істотою своєю бився проти Москви за Українську Державу. Надії покладав на Польщу та Туреччину. Умер у московській неволі в с. Ярополче 19. XI. 1698 р., на 76 році життя.

[3]) Самойлович Григорій, син гетьмана Самойловича готував протимосковське повстання, загинув у Сибірі на засланні, як і гетьман Самойлович.

[4]) Гурко, в народі прований Палій Семен — глибокий патріот Украни, лицар і борець за нашу правду. Також був у ті часи на засланні в Сибірі...

...«Давно задумали ми діло,
Тепер воно кипить у нас.
Усім нам діяти наспіло;
На боротьбу ударив час
Без вольності, добра і слави
Ми гнулись нижче від трави
Під покровительством Варшави,
Під самовладніство Москви
ВКРАЇНІ БУТИ, ЯК ДЕРЖАВІ
У НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПОРА:
Знамена вольності криваві
Я підіймаю на Петра...»

Примітка: підкреслення усюди мої. «С. К.»

На суворому обличчі гетьмана ніхто не міг прочитати його дум... Ніхто не міг почути його прихованих в глибинах душі плянів, ніхто не міг відчути його глибоких ран, його болів за «Матку стареньку». У поводженні з Москвою він був рівний, «був вірний», ретельно виконував накази та підписані пакти, завжди мовчанка на його устах... Коли б не історичні розмови його з старшиною, то, мабуть, «Мазепа уніс би з собою свої думи, свої муки» в могилу...

Для здійснення своїх плянів Мазепа мусів розбудувати культуру України, що він і зробив і про що буде подано нижче. Крім цього, гетьман мусів зміцнити свій стан в середині.

Цього він досягає так: попавши в особливу ласку царя, крім повернення всіх скарбів гетьмана Самойловича до державної скарбниці, він випрошує у царя при оказії гору різних надань та маєтків для керівної старшинської верстви, щедро офірує церкви та манастирі — все це і зміцнило становище Мазепи в Гетьманщині.

Зважаючи на тодішні умови, обставини, історичний етап України, стан Східньої Европи, внутрішній стан України — Мазепа вважає за найкращий лад на Україні — монархічний з наслідним гетьманом на чолі, старшинською шляхтою та духовенством у керівництві.

В силу свого характеру протягом двадцяти літ з причин мудрої політики та історичних причин Мазепа не міг зважитись на заклик всенароднього повстання, проти Москви, до оголошення своєї конституції.

Його глибоку любов до України, його погляди на державне життя і його політика — все це прекрасно відображене в «Думі», написаній ним самим. Ця «Дума» була передана Кочубеєм та Іскрою при доносі Петрові І-ому, як доказ. Це не підлягає сумніву, що Мазепа, будучи близьким до генеральної старшини, звірявся їй, як найближчим до себе людям і порадникам і тому «Думу» що дійсно належить перу Мазепи наведу тут усю. Цей твір «Світогляд Мазепи» — зрозумілий без особливих комантерів і тому приводжу «Думу» дослівно:

Всі покою щире прагнуть
А не в єден гуж тягнуть:
Той направо, той на-ліво,
А всі браття: то-то диво!
Не маш любви, не маш згоди;
От Жовтої взявши Води
През незгоду всі пропали
Самі себе звоювали!
Ей, братища, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано всеє знати
І річами керувати!
На корабель поглядімо;
Много людей полічімо,
Однак стирник сам керуеть,
Весь корабель управует.
І онеє неслухает.
Жаль ся, Боже України,
Що не вкупі мает сини!
Єден живет із погани,
Кличет: «сюди, отамани!
Їдім матки рятувати,
Не даймо ей погибати».
Другий Ляхом за грош служить,
По Вкраїні і той тужить:
«Мати моя, старенькая!
Чом ти вельми слабенькая?
Розно тебе розшарпали,
Ґди аж по Дніпр Туркам дали.
Все те фортель, щоб слабіла
І аж в конець сил не міла».
Третій Москві юж голдуеть
І ей вірно услугует.
Той на Матку нарікает:
Недолю проклинает:
«Ліпше було не родити,
Нежли в таких бідах жити!
От всіж сторон ворогують,
Огнем, мечем руїнують,
От всіх немаш зичливости,
Ні слушної учтивости:
Мужиками називають,
А подданством дорікають»

. . . .

Ей, панове єнерали,
Чому есте так оспалі?
І ви, панство полковники,
Без жодної політики
Візьмітеся всі за руки,
Не допустіть гіркой муки
Матці своїй більш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
А за віру хоч умріте
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблю маем права.

Ця «Дума» без сумніву твір гетьмана Івана Мазепи і складає його Конституцію, є підтвердженням всіх наших думок в справі політичного світогляду Мазепи, його державних поглядів, поглядів на життя, на майбутнє; тут чітко окреслене ставлення Мазепи до Москви і до Польщі.

Ця «Дума-пісня» — крик наболілої душі гетьмана патріота, маніфест до всіх земель українських, до всіх її синів: взятися за руки, віддати життя в ім'я своєї Матки старенької і слабенької, в ім'я майбутнього України, в імя долі її народу. Крізь усю «Думу» червоною ниткою проходить клич до ЄДНОСТІ, вавилонський плач над руїнами нашого Єрусалиму — України.

І, насправді, чи можна було в ті часи піти лише за льозунґом вільнолюбного Запоріжжя серед таких диких експансивних сусідів як Москва, Крим та загарбницька поневолювачка Польща? Якими засобами можна було тоді об'єднати всі верстви українського народу хоч би на самій Гетьманщині?

Якими методами можна було приборкати тоді свавільну козацьку старшину? Чи змогло б селянство і козацька «чернь» утримати «бразди управи» України, чи змогли б ці верстви протистояти узурпаторському оточенню? Чи так скоро, як це потрібно було в той час, змогли б дати низові верстви державних мужів і проводирів на европейській арені боротьби?

Можна було б поставити в той час безліч питань, на які трудно було б дати відповіді у тій важкій ситуації, при тій зміні східної європейської політики, коли цілком була порушена політична рівновага на сході Европи, коли одні держави падали, другі — прагнули до геґемонії, а Гетьманщина, безсила в своїй боротьбі з кольосальними державами, була затиснута в кліщі напасників, а до того ще й з сваві́льною старшиною, яка коверзувала гетьманами, часто переслідувала лише свої персональні інтереси, продавалася, як Мазепа зазначив у «Думі» ворогам нашої вітчизни... Але всетаки разом всі тужили по Україні, лише кожний по своєму. Розумів гетьман кривди селянські та козацькі і тут не зумів, а може не зміг зарадити цій загальній і важливій справі — утримати свободи для низів, «шаблею і кров'ю» цих же низів завойованої.

Гетьман Мазепа був для більшости українського населення нерозгаданим сфінксом, був тим самим «стирником» який провадив корабель — Україну серед сили «силенної» підводних камінів, бур і негод і цілком був свідомий і переконаний, що в ті часи єдиний порятунок Матері-України — це тверда монархічна влада, до якої він і прямував всіма способами і методами усе своє життя. Що Мазепа в ті часи мислив вірно, то це нас переконує те, що після Мазепи залишилася мазепанщина, дійсна, свіжа і жива й на сьогодні!

Павло Маценко

Дмитро Степанович Бортнянський

(У 200-ліття від народження)

По московській «традиції» все українське звати своїм (московським), назвали «своїм» і великого українського композитора, диригента і громадського діяча Дмитра Степановича Бортнянського.

Також і чужинці, незважаючи на те, що в різних енциклопедіях писалось про народження Д. Бортнянського в Глухові, в Україні, так же далі називали його російським Палестріні».

Самі ж москалі творчість Бортнянського, хоч і рахують його своїм, не розуміли, називали її чужою: «Ця духовна музика — інтернаціональна — не православно-церковна; російський нарід її не розуміє, вона не западає в серце кожного брата, що в церкві має рівні права». (Руская Музикальная Газета», ч. 37, 1901 р.).

«Ці останні (концерти) теж не російські, до них теж увійшли зовсім світські, навіть сценічно-оперові звороти»... — писав у листі до єпископа Михайла, ректора Київської Духовної Академії, П. Чайковський 1882 року.

Так відносились до творчости Бортнянського й інші московські музики (Ґлінка) та більшість музикознавців. Та були й виключення.

Д. Бортнянського звичайно більше рахують композитором церковним. Це й зрозуміло, бо його найбільш відповідальна праця, як музики й директора придворної «Півчеської Капелі», забрала в нього найкращі роки життя. І тоді власне він змушений був віддати все своє знання на творчість церковної музики.

Поважних праць про життя й творчість Бортнянського, крім припадкових або ювилейних, не написано. Коли вже дещо і є, то все це тепер треба було б зібрати, пильно перевірити і аж потім з цього пробувати накреслити правдивий образ великого Бортнянського. Такий стан справи, коли тяжко зорієнтуватись в матеріялах про життя й творчість Бортнянського, а ще тяжче довідатись про його численні нецерковні твори, приводив до хибних заключень. До цього додавалось і те, що в його творах і гармонізаціях було «панування музичних впливів не великорусских, а виключно південно західніх і малорусских». («Культовая музика в России» — А. В. Преображенський, ст. 83). Це, останнє, особливо було причиною всіх нападів і невизнань, що, може, спричинило й відсутність інтересу до надрукування нецерковних творів Бортнянського.

Натомість чужинці аж до сучасности, які мали нагоду студіювати твори Бортнянського, або їх чути, відзивались про них надзвичайно прихильно. Славний французький композитор Гектор Берліо говорив: «Усі твори Бортнянського просякнуті щирим релігійним почуттям, часто навіть деяким містицизмом, що призводять слухача до великого захоплення; крім цього Бортнянський мав особливий хист в групуванні вокальних мас, велике розуміння нюансів, звучність гармонії»...

Це також голос, хоч і дуже милий, та тільки про вокальну творчість Бортнянського. Бо ж і в нашу добу в різних кінцях світа, і на різних мовах, можемо почути в школах, в церквах і на концертах твори «російського Палестріні» Д. Бортнянського — «Як славен», «Іже Херувими» ч. 7...

У 200-ліття від народження Д. С. Бортнянського треба було б подати докладніші інформації про його життя й творчість, одначе буде, мабуть краще, коли ми пригадаємо собі тільки про занедбану й не знану багатьом людям сторону його творчости, а це про оперну й інструментальну. На жаль, і наші інформації не будуть вичерпними, хоч потішаємо себе, що хтось зможе в кращих обставинах зробити більше.

В житті Д. Бортнянського сталось так, що в розквіті його творчої діяльности був він призначений директором придворної «Півчеської Капелі» і вершителем долі церковної музики в імперії Московії. Це остільки забірало його час, що за той період життя аж до смерти на світські теми написав він дуже мало.

Проте в молодих роках його музична діяльність формувалась зовсім інакше і виглядало, що в іншому напрямі. На 12—13 році життя, як власник надзвичайного сопранового голосу, а мабуть і відповідних здібностей, виконує він в опері «Альцеста» Раупаха, що виставлена силами Капелі, головну жіночу ролю. Одночасно він учиться теорії музики в славного композитора з Венеції Балтазара Ґалюппі. З виїздом Ґалюппі до Італії московський уряд висилає до нього для науки композиції і Бортнянського. Учиться він в Італії довго — 11 років (1768—1779). За той час відбуває він з доручення вчителя наукові поїздки до Болонії, Риму, Неаполю й, припускають, що до Модени.

В Італії пише він оригінальні твори. 1775 року з'являється «Ave Maria» на 2 жіночі голоси, смичковий квінтет і 2 валторни; 1776 року «Salve Regina» на альт сольо, смичковий ансамбль, обою і 2 валторни. Мабуть, там же написано на невідомий склад і «Imitation de la priere a la S-t Vierge».

В Італії написав він три опери, які звернули увагу музичного світу і там їх виставляли. А що вони зробили корисне враження, можна судити по тому, що вже по від'їзді Д. Бортнянського з Італії, його ім'я, як оперового композитора, знаходимо в Міланському альманахові — Indice de Spettacoli — за 1783 р.

Написав він такі опери: «Креонт» (?) року, у Венеції (Alcide) «Алкід» 1778 р. та в Модені (Quinto Fabio) «Квітн Фабій» 1779 р. Виставляли їх у Венеції й Модені й вони належать до т. зв. опер Seria.

Більще про ці опери не можна сказати. Вони ще недосліджені і десь припадають віковим порохом. А було б дуже корисно для нас їх дістати. Нам відомо, що учитель Бортнянського — Ґалюппі вводив народні мотиви навіть у свої, особливо тоді популярні, ораторії (20). Це знаходимо ми і в церковних концертах Бортнянського. Отже можна приспускати, що і в згаданих його операх напевно знайдеться вплив української народньої пісні. Це майже правдоподібно, бо впливу української народньої пісні Бортнянський не позбувся ніколи й про це ще будемо говорити при огляді опер, що їх він написав уже в Московії.

Цих опер ми також не маємо, щоб самим простудіювати й ствердити їх духово-національну сутність. Тепер, покищо, користаємось найкращою працею про ці опери авторитетного музикознавця Б. В. Асаф'єва — «Об ісслєдованії русской музикі XVIII. в. і двух операх Бортнянського» (мабуть треба — «у двух операх» — П. М.), що з'явилась в збірній книзі праць: «Музика і музикальний бит Старой Россії», матеріали і ісслєдованія, Том I, «Academia», Ленінград 1927, стр. 7—29.

На самому початку праці Б. Асаф'єв звертає увагу на хибне, поверховне й часткове знайомство московських істориків звукотворчости з музикою композиторів XVIII ст. Це, на його думку, призвело їх до сумних вислідів і легкодумних заключень, які в своїй більшості запозичали взаємно одні від одних і без перевірки. Мало хто з них працював над джерелами, над самими музичними творами і це не дало їм відчути доби й стилю.

Б. Асаф'єв зовсім слушно стверджує, що «тільки через настирливість і вперте пізнавання й засвоювання, щоб розуміти, а не тільки, щоб приймати або відкидати на підставі свого смаку, дається нагода вглянути в музичну минулість».

Студіючи опери доби Олександра (I), Асаф'єв ніяк не міг відразу зрозуміти наглого просякання французьких впливів, своєрідного трактування італьянізмів, еволюції способів оркестровки та структури самих опер. Йому, що знав тогочасну культурність Московщини, тяжко було зрозуміти перехід до творчости Аляб'єва, Тітова і навіть Ворстовського, а також і молодечих вправ Ґлінкі.

Щоб усе це зрозуміти, треба було, на його думку, «звернути увагу на творчість великого композитора Бортнянського. Важність його (творчости) в переведенні нез'ясувально прекрасної метаморфози або перетворення привезеної італійцями гарної, але надутої, що втратила первісну свіжість, мельодики... Значення в цьому Бортнянського поза сумнівами велике, і в цьому, зрозуміло, захована тайна дії і впливів церковної музики Бортнянського на великі простори Росії впродовж століття, впливів ще й тепер невичерпаних».

Бортнянського знали як церковного композитора. Про його світську музику та зокрема про оперову Буліч, — у відділі «Русская музика» в Енциклопедичному Словнику Брокгавза і Ефрона, перше видання, говорить, що вона «осталась совершенно неизвестной і прошла безследно».

«Та, між іншим, це твердження рішучо не правдиве», завважує Асаф'єв. «З п'яти, відомих по назвах, опер три виставлялись, напевно, тільки в Італії («Креонт», «Алкід» і «Квінт Фабій» — у Венеції і в Модоні), але дві другі виставлялись у російських придворних театрах і, можливо, що в Росії написані. Три перші належать до т. зв. опера серіа (музична трагедія і музична драма). Але Бортнянський був учнем Ґалюппі, майстра італійської опери-буфф. Та по приїзді з Італії в Петеруґ 1779 р. Бортнянський напевно не був тільки споглядачем музичного життя, привласнюючи для себе варте й потрібне. Я маю підставу думати, що при дворі вел. кн. Павла Петровича в Павловському й Ґатчині яркіше, ніж у Петербурзі, назрівали тенденції, що дали початки впливам французької комічної опери, бо при дворі Катерини (II) без перерви й незмінно панували італійсько-оперні впливи. Хоч прилизно від кінця 70-х

років і навіть раніше, можна спостерігати і при дворі в Петерурзі появу опер Дуні («Маляр», «Два мисливці»), Монсіні («La belle Arsene», Le deserteur» — 1785 р., «Les aveux indiscrets» — 1787 р. і др.) і Філідора — трьох композикторів, що означили образ французької комічної опери XVIII. ст. В ці ж роки, і особливо по смерти Катерини, в Ґатчині і в Павловському виставлялись, і переважно, французькі комічні опери Далейрака, Ґретри, домінуючи над італійськими. Тому я зовсім не здивувався, коли знайшов в Біліотеці Державних Академічних Театрів дві партитури Бортнянського, що мав відношення до Павла Петрова з такими наголовками:

La Faucon. — Opera comique en trois Actes. Represente devant Leurs Alteses (sic!) Imperiales Monseigneur le Grand duc et Madame la Grand(e) Duchesse de Russie au teatre de Leurs chateau de Gatschina, le 11 d'octobre l'anne 1786. La Poesie est de M.-r la Fermiere, La Musique de M.-r Bortniansky.

Le Fils Rival — ou la Moderne Stratonice Opera Representee Pour la Premiere Fois devant Leurs Altesse Imperiales Monseigneur le Grand Duc et Madame la Grand'Duchesse de Russie dans leurs chateau a Pavlowsky. L'anne 1787-me le 11-me octobre. Poessie de M.-r de la Fermiere. Musique de M.-r Bortniansky.

Про ці опери, як подає Б. Асаф'ев далі, можна знайти цікаві відомості в статті С. Казнакова: «Павловськая Ґатчіна» в журналі «Старие Ґоди» за 1914 р. (за липень—вересень). Там описуються театральні розваги при дворі наслідника престолу, і потім імператора, Павла Петровича. Та найцікавішим і вельми вартісним документом щодо життя в Ґатчині вважає він записки кн. І. М. Долгорукого, друковані в «Русском Бібліофілє» з 1913 р. (Долгоруков — 1764—1823). Вживав цей матеріял і С. Казнаков.

Долгоруков часто гостював у Ґатчині і як аматор грав у виставах. Між іншим — він був дуже рухливим, багато мандрував і бував також в Україні в гетьмана К. Розумовського. Там він слухав частину хору, що його вивчив Д. Бортнянський. Хор співав українські пісні гарм. Бортнянського. Долгоруков говорив про хор: «Вони заспівали мене до сліз». (Див.: «Семейство Разумовскіх» Васільчікова). Долгоруков описує якраз ту виставу, коли йшла друга опера Бортнянського «Le Fils Rival».

Ось дослівний витяг, поданий Асаф'евим: «При дворі великого князя жив швайцарець, що звався Ляферм'ер. Князь його дуже шанував. Ляферм'ер написав дуже велику оперу (лібретто — П. М.) на тему історії Дон Карлоса. Одяги й смак показу перебрав з еспанського. Наша еспанська опера готувалась з великою пихою. Музика, що її написав Бортнянський, була чутливою і гарнішою ніж бувшої (опера «Сокіл», що виставлялась в Павловському); декорації були намальовані славним малярем, на рахунок Двору всім артистам пошиті еспанські одяги... ...Опера Дон Карлоса викликала у присутніх у театрі особливе враження і напевно подобалась усім: пишність декорацій, багатство одягів, чудова музика, заманливий уклад інтриґи в опері, все захоплювало і зір, і слух, і почуття слухачів»... («Русскій Бібліофіл», 1913, «Старие ґоди», 1914 р., ст. 112—113, за липень—вересень).

Цей маленький витяг із журналів та знайомство з цими операми по праці Б. Асаф'ева дасть добру нагоду познайомитись із ними докладніше.

«Звертаючись до музики згаданих вище опер, зазначую, що, мауть, до часу їх написання або в часі писання Бортнянський зовсім привласнив не тільки стиль і техніку італійських опер, — що й зрозуміло для талановитого учня Ґалюппі, який пробув в Італії з 1768 до 1770 року, — але й стиль і техніку французької комічної опери з її лаконізмом вислову і, одночасно з тим, своерідним уведенням сентиментального романсу й куплету. Краса цих опер Бортнянського, що написані на французький текст, в надзвичайно гарному сполученні благородної італійської лірики з душевністю французького романсу і гостротою свавільного куплету. В цьому розумінні обидві партитури мають цікаві зразки... Бортнянський зовсім вільно й гнучко володіє багатим мелодичним матеріялом, який вкладае в найрізніші рямці, міняючи характер інтонування відповідно до завдання, що вимагае дія...

Поєднання вишуканого й благородного італійського стилю (без колоратурних орнаментів) з легкістю й гнучкістю мелодії у французькому дусі... все це надає музиці обох опер своєрідну відбитку... Чуття міри в цьому випадку характеризує Бортнянського: воно помагає йому найти красиву дорогу між перебільшеним італійським патосом, що без душі, хоч і блескучим, сміхом французької комічної опери і місцевими пробами».

Оркестра Бортнянського надзвичайно оригінальна для того часу: він умів і тут знайти форму вислову своєї високої культури й тому Асаф'ев говорить, що «Бортнянський гарно, по моцартівському, користається клярнетами, даючи їм ніжні й граційні мелодичні фрази... ясність інструментування спомагає безумовно чистоті і прозорости голосоведення, що часом доводиться до моцартівської виразности, але без моцартівського геніяльного просвітлення й винахідливости. А врешті, не лише в порівнянні з Моцартом, а навіть у порівнянні з Паезіело Бортнянський без потреби, до резонерства, опанований і коротковний».

...Подивугідно, що Бортнянський у «Le Fils Rival», досягнув по моцартівському прозорої плястичности мелосу, і саме в любимій Моцартом тональності Ес-дур, хоч тяжко припускати, щоб він уже тоді пізнав «Ноце ді Фіґаро» (виставлена перший раз у Відні 1785 року), а з другого боку — що Бортнянський напевно мало знав Філідора...

Кожна опера мала в звичайній формі італійських увертюр кінця XVIII ст. увертюри. Вони мали вже головні й побічні партії, але тільки з натяком на переведення (розробку).

Увертюра «Le Fils Rival» в Ес-дур починається благородним в стилі Сарті й Моцарта лярґом... Її характеризує присутність віртуозних контрастів, що бачимо у введенні до неї нових тематичних елементів: лярґо посеред аллеґро, або немов напружене приготування до з'яви побічної партії в ґ-моль і др. **Ні в яких російських творах**

того часу я не зустрічав такого уміння у виконанні наміру» ... (підкр. П. М.).

Перша дія опери «Le Faucon» зложена із сімох окремих епізодів і сцен. Там, у першій частині, в хорі зустрічається тема, що пригадує «Як славен». Потім слідують аріозо, пісня, велика драматизована арія героїні в трьох частковій формі, знову арія, тріо і сцена закінчення — квартет.

В другій дії п'ять епізодів з фіналом. В третій дії також п'ять епізодів з фіналом. Всі ці окремі частини «написані певною рукою майстра, що добре розумівся на театральній дії».

По думці самого Б. В. Асаф'єва та кн. Долгорукова в опері «Le Fils Rival» виявлено більше смаку й уміння й тому над нею зупинимось довше.

Перша дія її зложена із шістьох окремих частин, але з дуже розвинутим фіналом, що має декілька сцен.

Перша частина — ансамбль: соло сопрана й хор у супроводі оркестри й арфи. Початок — інструментальна експозиція: клярнет соло на тлі піччікато смичкових і арфи. Це один з чарівних творів русского XVIII ст., в якому прегарність італійських переливів з'єднується з м'ягкою чистосердечністю й щирістю лірики південної Русі (себто України — прим. П. М.) (не етнографічному, а в психологічному відношенні, так як «італьянізми» перетворені Моцартом, давали повні й нез'ясувальні щодо краси форми злиття німецької пісневої лірики з італійською, як ось таку дорогоцінну перлу, як кінцевий ансамбль анданте Ф-дур із «Уведення з Серайлю»: «Ні верд'іх дайне Гульд ферконен» — соло і пбтім приспів, що співають усі присутні). Не можу, не подати із хора Бортнянського мотив, який підхопив Чайковський в опері «Винова Краля» в інтермедії (вихід Златогора), хоч мало ймовірно, щоб Чайковський знав цю оперу (Бортнянського)».

Дуже можливо, що Чайковський не знав опери Бортнянського, але він знав і сам редаґував 35 духовних концертів Бортнянського, чув його твори в церкві і взагалі треба сказати, що вплив творчости Бортнянського був остільки сильним, що його можна знайти в багатьох тогочасних музиків. Про це ще буде мова. (Нотового прикладу не подається з технічних причин).

«Друга частина (І-го акту) — пісня куплетно водевільного жанру. Цей рід жанру дістав потім більше розповсюдження й найшов по мистецькому перетворений відбиток навіть у «Русалці» Дарґомижского... такий рід пісні затримався аж включно до «Вражої Сили» Сєрова й далі.

... В 4-ій част. мається романс у формі діялогу: його виконують три дієві особи, що на зміну ведуть мелодію, а вкінці співають разом. **Це один з найкращих відомих мені зразків сентиментального французького романсу, що запозичений в Росії.** (Підкр. моє — П. М.).

В «Le Faucon» у другому акті також є прегарний романс пасторального відтінку, що виконується двома діючими особами... Ці два романси творять з себе скромний, але **дорогий вклад в повну припущень ділянку повстання російської романсової лірики.**

Пригадую, що в рукописях Бортнянського переховуються ще декільки вокальних камерних творів, що заслуговують уважного аналізу. (Підкр — П. М.).

В 5-ій част. Ляргетто (Ес-дур ¾) — по настрою музики каватина. Це, мабуть, найкращий момент всього першого акту і всієї опери, як у вокальному, так і в інструментальному відношенні... Такі каватини знаходяться у багатьох визначних італійських майстрів середини й другої половини XVIII ст. і особливо в Іомеллі, Саккіні і навіть у Паезіелло... та в «Фіґаро» Моцарта... Каватина Бортнянського виказує, що стиль доби впливав на всі кутки Европи і навіть... у варварській Росії»...

В дальшому Б. Асаф'єв скорочує огляд частин обох опер, зупиняючись тільки коло видатних, на його думку, моментів. В другому акті нашу увагу зупиняє припадково поданий нотовий приклад на 4 такти, який Асаф'єв зве «французькой песенкой — полькой». І потім стверджує, що «відгуки (близькі й віддалені) такого типу мелодій знаходимо потім в більшому числі музики російських водевілів, а також і в операх, напр., знову в Дарґомижского (у другому образі «Русалки» в зверненні княгині до князя «отныне буду я твоєй»); в загальному пісня характерна власне своїм ритмом пізнішої опереткової французької польки, осоливо в середній її частині».

Для нас цей випадковий приклад в 4 такти, приніс несподівану приємність, бо це ніяка «пізніша» опереткова французька полька, а тип української веснянки, що став потім бурсацькою колядкою з текстом «Народився нам Спаситель Али-Алилилуйя! В стайні у жлобі у північній добі, Господи помилуй». (Гармонізована колядка О. Кошицем).

Взагалі, навіть по припадкових твердженнях Б. Асаф'єва та прикладах, можна судити, що згадувані опери, хоч і писані на французьке лібретто, пройняті українським духом, навіть хочби й психологічно, як стверджує Б. Асаф'єв, а в дійсності, коли б ми могли самі проглянути ті ориґінали, напевно знайшли більше ніж один доказ (як то з колядкою) українськости тих творів, а може й ще більше в операх, що були написані в молодих роках, ще в Італії.

В дальшому описі згадуваних опер Б. Асаф'єв стало пригадує визначних музик того часу, щоб вказати, що й вони вживали певних родів творів, які блискуче подає в своїх операх і Бортнянський. Не раз в тому сенсі згадується Ґлюк, але багато в тих операх і нового, що дивує дослідника, а це напр., «програмна арія» з чудовими вишуканнями ритмічних нерівномірностей та звуконаподіблень в голосі і в оркестрі, щоб зобразити різні види биття серця. Це партія доктора, що написана талановито й «свідчить, що ще далеко до Фарлафа Ґлінкі в російській музиці можна було знайти цікаво окреслених образи комічних персонажів»...

«Сарті (італ. композитор — П. М.) створив блискучі зразки російського музичного барокко. Бортнянський спромігся не тільки їх заприйняти, але й перетворити їх. Та це відхил в другий бік»...

Так, це відхил, який би привів до того, що Сарті не створив нічого російського, як також і

Бортнянський. Перший з них працював як чужинець, італієць і писав на замовлення і в дусі тогочасної Італії. Писав він твори і на українські теми, будучи навіть один час на службі гетьмана К. Розумовського.

Бортнянський працював також на замовлення й при тому користався досягненнями тогочасного музичного мистецтва і як талановитий музика й сам давав до нього чогось нового. В першій мірі вкладав у свої твори свою, українську, душу, що була вщерть напоєна своїми звучаннями й образами. Це ще й тому безсумнівне, що і вся його інша праця — духовна музика є нічим іншим, як перевключенням старовинних ірмолойних звучань в модерні форми тогочасного хорового мистецтва. Варто тільки переглянути його гармонізації річного кругу церковного співу, щоб побачити в тому й відчути чисто народню стихію — народню пісню. Взяти хоч би ірмоси Великого Посту «Помошник і покровитель», що є перевоплощенням ірмолойно-лірницьких мелодій і гармоній. Про це так гарно свідчать записи П. Демуцького в «Ліра і її мотиви» та самі ірмолойні співи.

Огляд опер, в підставу чого взялась тільки праця Б. В. Асаф'єва та свідоцтво кн. Долгорукого, дали нагоду ствердити три важні для нас проблеми, що: 1.) Д. Бортнянський був не тільки визначним автором духовної музики, а 2.) також і автором 5-ох опер та балету, які виказують його непересічний талан та новаторство — «програмна» пісня доктора, уведення в операх нової форми романсу й пісні, що стали потім зразками для багатьох послідовників, що 3.) Бортнянський був визначним знавцем оркестровки, яка дослідника Б. Асаф'єва часто приводила в подив та викликала в нього аналогії з творами Моцарта та других виздачних композиторів того століття. Найважливішим одначе треба уважати ствердження **українськости** музики Бортнянського, що знаходимо навіть у випадковому кусникові прикладу з опери «Le Fils Rival».

Д. С. Бортнянсьий безсумнівно і в повному сенсі слова — український композитор.

Про його творчість і життя знається мало. Напевно багатьом, що щиро цікавляться українською культурою XVIII ст., а зокрема музичною творчістю того століття ((що дало нам крім Д. Бортнянського і композиторів такої міри як Максим Созонович Березовський (1745—1777) та Артема Лук'яновича Веделя (1767—1808))), буде цікаво познайомитись з творчістю Д. Бортнянського, перечитуючи зміст його творів.

Визначний дослідник - музиколог, д-р Ф. Стешко, що багато років присвятив вишукуванні й усистематизовуванні джерел до історії української музики 16—17 і 18-го ст., ще в 30-тих роках поділився з нами тим списком-змістом. Одночасно він допоміг в тому і д-ру Б. Кудрику, що писав тоді «Огляд історії української церковної музики», видану в працях Гр.-Катол. Богословської Академії у Львові 1937 року, том XIX.

Твори Д. С. Бортнянського:

А. Церковні композиції, І. Композиції до церковно-слов'янських текстів, видані у Москві П. Юрґенсоном під редакцією П. Чайковського в 10 випусках («Полное Собраніе духовно-музикальних сочиненій под редакціей П. Чайковского, с переложеніем для фортепіана ілі фісгармонії).

Сюди входять: а) Трохголосні твори (Чч. 1—9: Іспола еті деспота; Да іспраится молитва моя, чч. 1—4; Архангельскій глас; Воскресни Боже — 2 ред.; Надежда і предстательство; Літургія).

б) 4-голосні дрібні духовні твори (Чч. 1—29: Единородний Сине; Херувимські, чч. 1—7; Достойно єсть; Ангел вопіяше; Отче наш; Хваліте Господа з небес, чч. 1—2; Да ісполнятся уста наша; Слава Тебі Боже наш; Многая літа; Діва днесь; Господи силою Твоєю; Под Твою милость; Помошник і покровитель; Нині сили небесния, чч. 1—2; Вкусите і видите, чч. 1—2; Тіло Христове приміте; О Тебі радується; Чертог Твой вижду; Благообразний Іосиф; Прийдіте ублажим Іосифа).

в) Двохорні пісноспіви (Чч. 1—16: Єдинородний Сине; Херувимська; Нині сили небесния; Вкусіте і видите; Вечері Твоєя тайния; Да молчить всякая плоть; Творя ангели; В память вічную, чч. 1—2; Во всю землю ізиде, чч. 1—2; Радуйтеся праведнії о Господі; Явися благодать Божія, чч. 1—4).

г) Хвалебні пісні (Тебе Бога хвалим) — 4-голосні (Чч. 1—4).

ґ) Хвалебні пісні (Тебе Бога хвалим) — Двохорні (Чч. 1—10).

д) 35 концертів на 4 голоси.

е) 10 концертів двохорних.

є) Гимни й молитви (Чч. 1—4: Предвічний і необходимий; Гімн Спасителю; Коль славен; Молитви перед обідом, вечерею і після них). (В списку пропущено «Вірую» — П. М.).

II. Церковні композиції до чужих текстів — латинських та німецьких. (Про них дивись: Фіндейзен — Очеркі по історіі русской музикі, т. II. Москва, 1928, ст. 262—264),

а) Dextera Domini fecit virtutem (хор à capella).

б) Хорал: Bekennen will ich Dich, o Herr (id).

в) Хорал: Wo ist ein Gott der grösser wäre (хор à capella).

г) Німецька літургія, чч. 1—7, у формі хоралів.

ґ) Ehre sei dem Vater und dem Sohne und dem Seilgen Geiste (id).

д) O, Lamm Gottes (Agnus Dei) — id.

е) «Свят, свят, свят» на сопран, альт і 3 баси.

є) Studio (етюд) для мішаного хору й смичкового квартету на слово «Amen».

а) Ave Maria (Неаполь 1775) на 2 голоси з оркестром.

б) Salve Regina (1776) для контральта з оркестром.

в) Imitation de la prieré a la S-t Vierge (?).

Б. Світські твори.

I. Опери: «Креонт» (рік?); «Алкід» (Венеція 1778), «Квінт Фабій» (Модена 1779), «Le Faucon» (Ґатчіна 1786), «Le Fils Rival» (Павловське 1787).

II. Сонати й інші п'єси для чембаля (1783—84): 8 сонат, 4 дрібні п'еси, квартет і квінтет для камерного ансамбля (є тільки клявірні партії), концерт та 3 аранжованих церковних співів).

III. Комедія з балетами «La Fete du Seignor»

(Павловське 1786): увертюра, 3 балетних числа та водевіль.

IV. Квінтет.

V. Симфонія для камерного ансамблю (1790).

VI. «Recuzit de Romances et Chansons», I. частина (8 французьких солоспівів).

VII. Військовий марш (1787).

VIII. Кантата «Господи силою Твоєю (хор з оркестрами симфонічною та роговою).

IX. Побіда красоти (1798) на слова Державіна (хор?).

X. Стрітеніє Орфеєм солнца. Гімн і дитирамб (1811) Хор?

XI. Гряді, гряді, Благословенний (хор на слова Нелединського-Мелецького — 1814).

XII. Хор на слова (?) кн. В. Вяземского — 1814.

* * *

«Це — все, що я міг зібрати зі своїх записів. Про дещо з того я маю тільки коротенькі замітки (напр. останнє число). Все це поки необслідоване й незібране, й потребує ще багато праці» — писав Ф. Стешко. В останній праці про Д. Бортнянського «Бортнянський та Чайковський» (До історії видання «Повної збірки» церковно-музичних творів Д. Бортнянського, див. в «Українська Музика» чч. 7—8, 9—10 і 11—12, рік II, 1938, Львів) Ф. Стешко подає ще такі твори, концерти:

1. «Благословлю Господа», 2. «Чашу спасенія», 3. «Внегда призвати ми», 4. «Услиши Господи, когда . . .», 5. друге «Слава во вишніх Богу», 6. 12 задостойників, 7. канти на 3 голоси, 8. «Отче наш» на три голоси, 9. «Со святими упокой» (М. Хмиров писав про цей твір: «якби її почув Палестріна, вставши з гробу, то напевно сказав би: «ось те, чого я хотів, до чого прямував!), 10. «Літургія» на 4 голоси.

Та виглядає, що й ці додатки ще не вичерпують числа творів. Б. Асаф'єв, як вже згадувалось, писав: «Пригадую, що в рукописах Бортнянського переховуються ще декілька вокальних камерних творів, що заслуговують уважного аналізу».

Із поданого вгорі переліку творів випливає, що творчість Бортнянського була всебічною й поступовою. Про творчість інструментальну Б-го мало хто знав, а через «засилля» італійців, і не цікавились нею. Може й не дивне буде таке відношення, коли пригадаємо, що в розцвіті його талану й віку Б. з 1796 р. стає досмертним директором придворної капелі. Віддає він їй решту свого життя. Переводить її переорганізацію, поліпшує склад капелі і підносить її музичний авторитет дуже високо. Відбуває потім з капелею подорож по Европі і у Відні здобуває собі симпатії Гайдна й Бетховена. (Між іншим — у Відні Бортнянський із своєю капелею співав в українській церкві св. Варвари, яку подарувала 1775 р. Марія Терезія, Службу Божу — П. М.).

Праця з капелою була тяжкою й забірала увесь час. Бортнянський не тільки дириґував нею, він мусів також і творити для неї; він також учив видно науки композиції й диригування, бо його учні, як про те згадується в описах життя того періоду, Каченовський, сотник Рачинський займали високі становища (Рачинський був капельмайстром у гетьм. К. Розумовського в Глухові). Церковна творчість відірвала Б. від світського життя, проте поставила його в проводі церковної музики всього слов'янського світа.

Бортнянський уважається тим, що перший почав в церковно-співній практиці скорочувати довгі ірмолойні співи, гармонізуючи їх на чотириголосні хори. Ця новина на той час була великим революційним чином, коли пригадати собі забобонне відношення москвинів щодо незмінности обрядовости, співу і т. д. Скороченням співи позбавлялись предовгих ірмолойних мелозворотів і, що для нас цікаве, набірали вони чисто українського настрою, мелодійних зворотів та характерної для українців **внутрішньої** (не для показу!) побожности. Вся ця прецікава сторінка творчости Бортнянського ще не досліджена.

Бортнянському приписується і теоретичний трактат «Проєкт» про повернення церковного співу до старих підстав ірмолойного співу, що здається нам зовсім помилковим, коли мати в увазі всю життьову роботу Бортнянського.

Годиться тут пригадати, що редакторська праця П. Чайковського церковних творів Бортнянського позбавила їх свого «лиця». Композиційний стиль XVIII ст. мав своє лице, що було рясно позначено різними мелізмами (передноткі і др.). П. Чайковський, вийшовши поза права редактора, зволив собі всі твори «вичистити» від тих мелізмів і через те ми тепер маємо Бортнянського в стилі а ля Чайковський, а правдивого Бортнянського ми на знаємо . . .

Дмитро Степанович Бортнянський родився 1751 року (про день і місяць не знаємо) в Глухові, в Україні, в родині значного козацького старшини. Малим хлопцем (був в Капелі в 1759 р.), бо мав надзвичайної краси й сили голос (сопран), був забраний до Придворної Царської Капелі в Петербурґ. Там він скоро висунувся як особливо здібний співак і в 13 році життя він виконує сольну партію в опері «Альцеста» Раупаха. В цей час він учиться теорії музики в славного композитора Дж. Ґалуппі. Коли Ґалуппі виїжджає до Італії, московський уряд посилає до нього на закінчення науки і Бортнянського. Пробув там Б-ий 11 років (1768—1779). Він жив в центрі сучасного йому музичного життя. Там він почав писати більші твори і врешті став і співтворцем тієї доби. Підчас праці в Ґалуппі Б. відбуває подорожі до Болонії, Риму, Неаполю, а мабуть і до Модени. В Італії виставляються його опери і він входить в коло оперових композиторів. Повернувшись до Петроґраду, Бортнянський дістав призначення до двору наслідника престолу в Ґатчині. Там він ще продовжує свою творчість в царині світської музики. По призначенні його директором Придворної Капелі він знова опинився між своїми друзями з України. Він розбудовує Капелю і творить її, як тоді говорили, «Кутиком України». Про це читаємо в «Отечественниє Запіскі» з 1823 року, ч. XIV, стор. 435: «Взагалі в цьому хорі, **починаючи з Директора** (підкр. наше — П. Д.), майже всі між собою земляки і в більшій частині дорожать звичаями й мовою своєї

(Закінчення на стор. 14).

С. Ю. Пр.

Економіка України і важніші соціяльні питання

(Закінчення).

3.

Розглядаючи процеси типу денаціоналізації промислових підприємств, замічує дехто інколи, що багато цих підприємств являє собою буцімто штучне згромадження, зліплення машин та людей. Це тільки настільки вірно, що такий метод застосовано в СССР у 1928—29 рр., ліквідуючи залишки приватних підпримств періоду НЕП-и, такий же метод ужито, напр., в 1939/40 р. в новоприлучених ЗУЗ, ліквідуючи індивідуальне приватницьке господарство[1]). Але від 1928 р. до сьогодні минуло більше 20 років, а в часі 20 років можна все змінити докорінну структуру промисловости, навіть якщо не брати на увагу вийняткової насильности і наполегливости заходів совєтської влади. Але ще більше важне те, що в цьому періоді 20 років пройшла по Україні одна з найжахливіших воєн, наступством якої була повнісна руїна наших заводів і фабрик. Ті ж заводи і фабрики, які постають, до речі, надто повільно, з руїн у теперішньому післявоєнному періоді, це властне не відбудови, а майже в 100% новобудови, в яких ані сліду не видно з колишніх складових частин. Ще більші зміни наступили в структурі робітництва промисловости. В ній не знайдемо зараз майже зовсім вивласнених приватників, не то що з перед 1917 р., але навіть з перед — 1928 р. Залишки цих бувших приватників існуватимуть ще може якийсь час у найпізніше зєднаних з Україною областях Буковинській і Закарпатській, але якщо вже йдеться тепер про Галичину чи Волинь, тоді тільки одне знищення єврейського населення в 1941—44 рр. німцями та переселення поляків у Польщу 1945—46 рр. так міцно змінили особовий склад працівників промисловости в цих ЗУЗ, що відтворення якогось стану на базі колись існуючих приватних підприємств являтиметься **чистою фантазією.**

Одним із факторів, які утруднюватимуть уприватнення підприємств в Україні є ще й те, що основна більшість з них належить до **великих закладів,** значить, закладів із великим основним капіталом, численним машиновим устаткуванням, великою кількістю робітників. Якщо б прийняти евентуальність розділення поміж працівниками підприємств уділів цих підприємств, тоді рівночасно рахуватись треба з тим, що дуже швидко наступить теж процес **продажу й обміну уділів.** Це зовсім ясно, бо ж не всі громадяни захочуть безпосередньо займатися зарядом заводів і фабрик, а противно — будуть мати якісь інші життєві пляни і цілі. Навіть у так високо індустріялізованих державах, як ЗДА, Англія чи Швайцарія, кількість промисловців, отже людей, що **добровільно та з дійсним інтересом** займаються організацією виробництва являє собою незначний відсоток у порівнанні з іншими верствами суспільства. Тому тим більше в нас виступить порівняно швидко зрізничкування уділовців та усталення власників підприємств, які дорогою сплати паїв інших власників опанують повністю дане підприємство. На нашу думку такий процес усталення власників заключає в собі деяку небезпеку **неправильного** розподілу дібр, зокрема в неспокійних і, до деякої міри, ненормальних часах післявоєнної відбудови промисловости. Основна і об'єктивна обсервація порядків у капіталістичних країнах показує недвозначно, що зовсім не кожний соціяльно-активно працюючий (робітник, технік, інженер) може стати активним промисловцем-приватником. Між промисловцями цих країн ми знайдемо якраз противно, досить мало людей згаданого вгорі зразку, а куди більше людей без окресленої технічної професії (у відносно вузькому розумінні слова), т. зв. типічних промисловців, тобто людей, які розпоряджають органічним хистом не організації виробництва[2]), як передусім хистом організації збуту, продажу виготовленої продукції. Не в кожному випадку виходять такі люди із середовища заводів чи фабрик, і тому мабуть і на Україні не всі приватні промисловці вийшли б із теперішних працівників промисловости. Не можна мати нічого

[1]) Особливо боляче відчули в ЗУЗ цей крок чужі, а саме польські та жидівські приватники, з тієї причини, що українських т. зв. промисловців у ЗУЗ до 1939 р. було нікчемно мало.

[2]) Організацією виробництва можуть керувати якраз технічні працівники, від робітника до інженера, залежно від фахової практики та інтелігенції людини; вони стають навіть начальниками і директорами підприємств, проте дуже рідко власниками.

Дмитро Степанович Бортнянський.

батьківщини, а до того призвичаються й декотрі з великоросіян, що входять в ту ж клясу» . . ..

Народи в дорогу віків ведуться дією одиниць. Їх творчість, як цілість, означує, характеризує й творить образ епохи, творить стиль. Д. С. Бортнянський був ласки Божої диригент, організатор України в царині музичній. Він і його сучасники — М. Березовський і А. Ведель — створили «золоту» добу в історії музичної культури України.

Про смерть Д. Бортнянського ще в 90-х роках мин. століття в Капелі оповідалось: «Д. Бортнянський був ласки Божої диригент, організатор, оборонець прав капелі, він удосконалив стрій капелян, що був копією строю спудеїв Київо-Могилянської Академії; він був великим композитором з надзвичайною технікою — деякі концерти писались ним в кареті . . . Коли він, будучи слабим, відчув наближення хвилі прощання з життям, він покликав свою любиму капелю до себе й просив її проспівати йому останній раз його любимий концерт: «Вскую прискорбна».

Д. С. Бортнянський помер 9-го жовтня 1825 року.

проти того, щоби до праці в промисловості залучились нові люди, але треба памятати, що у воєнному чи післявоєнному бурхливому періоді не все є ними гарні і позитивні одиниці. Досвід 1941—44 рр. в Україні показав, що до т. зв. приватництва кинулись у першу чергу, скажім собі одверто, рисканти й національно не надто високоякісні елементи і хоча всі вони знайшлись зараз у рядах нашої нової еміґрації, то із свічкою в руках треба би шукати між ними за людиною, хоч у слабшій мірі заслуженою для відбудови й розбудови української промисловости. Зараз ми впевнені в тому, що порядки в оновленій Українській Державі ані на крихітку не будуть подібні, напр., до ситуації в ЗУЗ в другій половині 1941 р., а ми віримо, що тільки люди дійсно обзнайомлені з працею в промисловості матимуть голос у даній ділянці, бож хіба не можна аж ніяк належати до тих, яких історія ніколи нічого не навчить.

Із усіх вище наведених причин уважаємо, що видвигати клич загального уприватнення усіх підприємств і ділянок промисловости дещо за рано. Одначе це зовсім не значить, щоб не повитати проєкту відновлення та дальшого якнайширшого розвою міських та сільких **ремісничих** підприємств. Домообробному промислові, ремісництву та дрібній промисловости (число робітників не більше 100) треба запевнити великий вплив у загальній продукції. Всеж таки було б багато краще, якщоб по можливості цей вплив досягнено методою **побудови зовсім нових підприємств** (а їх так багато потребуватиме Україна!), а не методом розбивання вже існуючих підприємств. Крім цього в Україні існує ще поважне число менших, а зокрема середних, промислових підприємств, які в основній масі належать до відомств облмісцевпромів та т. зв. промкооперації. Ті всі підприємства займаються саме виробництвом промтоварів ширпотреби не надто складного зразку, отже товарів, яких продукцію можна би віддати без більшого риска приватній ініціятиві.

Загально наша продукція відносно реформи промисловости України передбачає в першу чергу дійсне засвоєння та організацію промисловости т. зв. державного значення (в розумінні совєтської економічної термінології), яка чейже, як відомо, до зараз перебуває під виключним керуванням з центру, з Москви та структура якої є спеціяльно змодифікована та нагнута до потреб цілого СССР, а зокрема Росії, з особливим узглядненням її імперіялістичних та протиукраїнських планів і цілів. Вилучення підприємств цієї промисловости в нашій оновленій Державі з-під в'язів штучної організації, і підчинення їх Києву, а також переключення їх виробництва згідно своїх власних потреб, потреб України та її населення, вимагатимуть переведення таких корінних змін у цій галузі промисловости, які в дальшому наступстві поглощать стільки енергії та накладу праці з нашої сторони, що рівночасне переведення яких небудь кроків у напрямку уприватнення цих підприємств буде прямо неможливе. А не треба ще забувати, що до т. зв. промисловости державного значення належать в УССР не тільки вуглездобувні та рудодобувні шахти, заводи чорної та колірової металурґії, заводи важкого машинобудування та великі енергетичні вузли [3]), але як позатим уже вище зазначено, також усі більші заводи та фабрики загального машинобудування і текстильної, взуттєвої та харчової промисловостів.

Із другої сторони, можна буде розпочати після належної підготовки та за допомогою фахових сил уприватнення малих промислових підприємств, які належать зараз до вже згаданих облмісцевиробів та промкооперації. Дорога справедливого розподілу паїв даного підприємства між усіх його сталих працівників, від робітника до директора, є добрим способом вступного уприватнення. Тут треба буде тільки якраз відчекати результати елімінації цих паїв, та в її наступстві усталення дійсних власників. Тільки тоді, коли процес продажу й обміну уділів видвигне на власників дійсно **високоякісні** одиниці, та коли праця цих нових власників покажеться **позитивною і корисною і для держави і для самої промисловости,** можна буде приступити до евентуальної осторожної проби уприватнення деяких більших підприємств (навіть більше як 500—1000 робітників), на початок тільки в області легкої промисловости. Ми тоді будемо вже збогачені досвідом і практикою техніки уприватнення малих та середних заводів, а також можна сподіватися, що тоді буде в основному закінчений процес реорганізації великої промисловости, про який згадано вгорі, який влекшить переведення дальших змін у структурі цієї промисловости.

Проєкти відносно встановлення справедливої заробітної плати є самозрозумілі — вони мусять забезпечити утримання цілої родини, середнього розміру; праця жінки мусить бути суворо охоронювана, а її зарплата не менша чоловічої зарплати. Справу соціяльної опіки та різних видів страхування треба залишити ініціятиві самих працюючих, і ані держава, ані підприємство не повинні цими справами займатися (і очевидно не робити жадних потручень з зарплати) так, щоби самий працюючий привик думати більше самостійно та навчився застановлятись над «завтрішним днем».

Проблема правильної реорганізації промисловости України та правильне розвязання звязаних з нею змін у соціяльній структурі — це дуже складна і важна проблема. При рішенні цієї проблеми мають великі труднощі великі державні організми із давніми й славними традиціями в потужній промисловості, із прегарно зорганізованою масою національно і соціяльно високо-свідомого робітництва, із великою кількістю високо-кваліфікованих працівників промисловости, які розпоряджають довголітнім і основним досвідом у ділянці організування та керування усіми підприємствами народнього господарства. Тому нехай для нікого не буде несподіванкою, що тим більше в молодій, оновленій Українській Державі можуть також бути деякі важкості, які

---

[3]) Малі та середні електростанції належать до комунального господарства.

треба буде перебороти. Чим більше буде в нас терпеливости та передусім чим більше правдивого знання, тим лекше ми їх подолаємо. Знання ж здобувається за допомогою основного вивчення завдань, які нас чекають та методів, якими ці завдання можна реалізувати. Наші спеціялісти в Україні мають нагоду, хоча, так би мовити, з кулею при нозі, вивчати ситуацію у щоденній праці в нашій промисловості, чи принайменше у промислових підприємствах других областей СССР. На жаль, не багато нагоди до фахових студій має наша еміґрація. Тому в нас, на еміґрації дуже мало спеціялістів по питаннях виробництва і промисловости, якщо ж мала їх кількість і існує, тоді вони є до деякої міри відокремлені від нашого середовища, необізнайомлені з актуальною проблематикою сучасної української промисловости [4]). Прямою причиною цього прикрого в своїх наступствах явища є **благодушне ставлення наших провідних політичних органів на еміґрації до питання промисловости України.** З причини цього благодушного ставлення, яке між іншим є незбитим доказом факту, що оті теперішні керівні орґани не вміють ще думати державними катеґоріями, не доросли до ролі будівничих держави, наші фахові сили на еміґрації не мають заохоти й принуки накреслювати обґрунтовані пляни й проєкти відносно рідної промисловости, намагатися засвоїти для неї найновіші досягнення передової науки та техніки. Але не тільки питання промисловости, але взагалі всі проблеми народнього господарства, як от хочаб земельна реформа, енергетичне господарство, лісове господарство, повітреплавство, судноплавство, комунальне господарство лежать у нас, на еміґрації, так би мовити, повністю відлогом. Пересічний еміґрант-українець ані не може собі уявити, як саме рішить оті проблеми оновлена держава, а чейже кожній, уже хоча б підсвідомо повинен розуміти те, що правильна розв'язка цих питань буде найкращою якщо не одинокою запорукою закріплення нашої здобутої державности, запорукою зросту її дальшої могутности. Не в силі буде це зробити навіть найкраща наша армія, вихована на самій патріотично-кричучій літературі, бо що ж вона зробить без танків, літаків, новітнього озброєння.

Тому нашим найблищим завданням є оте правильне з'ясування ситуації нашому загалові, вирощення якмога найбільшого числа високоякісних фахівців-спеціялістів окреслених ділянок, які зможуть не тільки некреслити життєспосібні пляни, але й зуміють їх у відповідний момент перевести у життя, без експерементування на рідній землі, не наносячи непотрібних ударів нашому молодому державному орґанізмові. В противному випадку проєкти, пляни та кличі, заповідаючі далекойдучі реформи в народньому господарстві України можуть надто легко стати в **непокликаних** руках предметом політичної аґітації, або й ще гірше, спекуляції. Це зовсім легко обіцювати комусь золоті гори, зовсім легко заповідати розподіл мільйонів гектарів українського чорнозему, розгортати перспективи можливостів стати кожному власником могутніх та високорентабельних підприємств, обіцювати недосвіченим та «в чотирі очі сказавши» таки часто неграмотним людям високі пости в адміністрації, але це дуже негарно, і скажім одверто, нечесно робити це не застановившись над усіми практичними можливостями реалізації тих обіцянок, а передусім над усіми наступствами їх евентуальної реалізації. Не зважаючи на й так уже великий розмір цієї статті, не було можливості затронути в ній цілої маси різних питань, суттєвих для проєкту уприватнення підприємств. От, напр., як рекомпенсувалось би евентуально робітників неуприватнених, державних підприємств? Чи ці підприємства мусіли б себе обтяжити безконечними грошовими додатками до зарплати їхніх робітників та чи взагалі така розв'язка можлива? Бо одержаних паїв (уділів), або вживаючи прийнятий в капіталістичній промисловості термін — акцій, робітникам уприватнених підприємств можна ще рекомпенсувати яким сталим додатком до зарплати робітників державних підприємств, але як рекомпесувати зиски нових приватників — співробітників, які вони одержуватимуть і надалі у постаті мабуть т. зв. дивіденд. Розмір цих дивіденд, які являються суттю заробітків власників великих промислових та торговельних підприємств капіталістичних країн, коливається у дуже значних границях, є нестійний, та залежить безпосередньо від рентабельности даного підприємства. Не має найменших підстав думати, що такі різкі коливання поминуть Україну, а їх наявність зрізничкує ділянки промисловости між собою, зробить одні більше привабливими для робітництва як другі, що потягне самозрозуміло за собою нездорові та економічно шкідливі мандрівки робітництва, а ще треба тут додати, що їх підставою є дуже часто тільки поголоски та неперевірені вістки, які в неопанованих обставинах витворюють навіть свого рода психозу мандрівок. Така ситуація, напр., панує зараз у Франції, де дуже важливі ділянки промисловости терпять страшний брак робітничих сил тому, що переловили їх в них інші менше важні ділянки, які, використовуючи специфічну післявоєнну конюнктуру краще сьогодні стоять фінансово. Контроля держави тут також не багато помагає, бо і як же вона може щось зробити в державі, в якій органи цієї контролі назначаються якраз згідно впливу отих приватників — промисловців, та від їх голосу дуже сильно залежать. Наступством цього наявного надмірного зрізничкування поодиноких підприємств є також, напр., теперішна ситуація у вугільній промисловості не тільки Франції, але й Бельгії, Англії та других країн, яка є так шкульна, що оті

[4]) На сьогоднішний день працює, напр., поважне число наших людей на замітніших постах у промисловості та науково-дослідних інституціях ЗДА, але якраз ці, без пересади, найбільше повноякісні члени нашої еміґрації являються, на жаль, рівночасно найслабше звязаними із нашим народом та його ідеєю, і є в дуже багатьох випадках уже тільки «українцями з походження». Таке явище можна заобсервувати і в інших країнах, як от у Франції чи навіть Польщі і Чехословаччині.

держави рішили приймати на роботу навіть ДП, бо не було сили, яка б була в стані стягнути потрібну кількість своїх власних громадян на цю роботу. Якщо в Україні має бути знесений цілковито всякий вид примусу праці, а цей проєкт заслуговує на беззастережне попертя, тоді треба передбачити в українській промисловості кроки економічного і соціяльного характеру, які запобігли б витворенні таких труднощів.

Усі такі і їм подібні теми вимагають основного насвітлення, а якщо підносимо у відношенні до проєкту уприватнення промислових підприємств в Україні деякі поважні застереження чи сумніви, то не по причині «рецидивів соціялістичних емоцій», чи на базі «соціялістично-пляннових примітивів», але з огляду на здоровий сенс реконструкції промисловости України, з огляду на те, що наш власний народ, ми ніколи не повинні баламутити перспективами, яких здійснення покажеться на половині дороги некорисне, і для держави, і для населення, або які з тих чи інших причин залишаться усе несповненою обіцянкою [5]).

Якщо ж мова ще про явище люмпенізації населення, яке заіснувало в УССР, зокрема в останньому двацятиріччі (з 1928 р.), тоді треба розцінювати те явище, як наступство насильно заведеного, а передусім зфальшованого і перекрученого, нагнутого до імперіялістичних цілів Кремля — «соціялізму». Але помиляються ті проєктодавці, які думають, що одиноким виходом із згаданого злюмпенізування буде перетворення робітників у приватників-співвласників. або єдиновласників, (мова про промисловість). Бо ж і робітник, який не являється співвласником підприємства, може бути й насправді є повноцінним громадянином держави без огляду на те, чи підтягатиме його хтось під окреслення пролетаріяту, чи ні. У міру зросту індустріялізації країни, у міру зросту значення промисловости для потужности держави ростиме значення і роль робітництва, працівників промисловости взагалі. Робітник не мусить неодмінно бути власником підприємства, щоби могти проявити повністю свою ініціятиву, хист, спосібності, співдіяти в повному значенні цього слова при пляннуванні та реалізації всіх прогресивних перемін у промисловості, та одержувати належну нагороду за свій вклад праці. Така ситуація панує якраз в усіх передових, капіталістичних по формі країнах, усіми порядками яких захоплюється, може всеж таки надто безкритично, багато наших еміґрантів.

Не можемо також забути того факту, що соціяльна структура робітника на Україні змінилась напротязі 1918—49 р. до невпізнання. У періоді до 1917 р. воно складалось у переважній кількості із чужого нам, зайшлого елементу (зокрема росіян, яких валки, шукаючи за роботою, тягнули все ще з 70-років минулого століття на багату Україну). Дореволюційне багате українське село давало дуже малий континґент робітничого приросту індустріялізованих центрів в Україні, по крайній мірі співдіяла тут ще т. зв. бідняцька частина села, яка насправді найдошкульніше відчувала соціяльну кривду в царській Росії. Тому це в 1917—19 рр. большевикам вдалось якраз найшвидше закріпитися в промислових районах Слобожанщини й Донбасу. Процеси т. зв. ліквідації куркульства, насильна колективізація села, штучні голоди, а передусім національно-політична експропріяція українського села Москвою, яка тріває з 1930 р. до зараз заставили величезну масу українських селян перейти в промисловість, яка, нікуди правду діти, виросла тимчасом дуже значно. Так, всупереч може замірам Москви, врятувалась краща частина села перед повільним виголоднуванням, яке грозило їм у рідному селі, чи перед виселенням у Сибір чи Казахстан, а тим самим причинились до зукраїнізування наших міст. Але найважливіше це те, що український робітник сьогодні це не якийсь замкнений у своїх інтересах міський пролетар, який у періоді до 1917 р. не був звязаний з народом, не розумів ідей і бажань ні нашої інтелігенції, ні села, а до цього останнього відноситься часом навіть вороже. Український робітник сьогодні являється передовим аванґардом нашого національно-визвольного змагання, він кровю зв'язаний з коренем нашого народу — селом. Якщо він бачить зараз недолю цього села, тоді він бачить, що це недоля його батьків, братів, сестер, а він же ж самий ще вчора — передучора зрошував своїм потом «безкраї колхозні лани» для чужих, зненавиджених, московських окупантів. Безупинна боротьба з цим окупантом доказана особливо в останніх роках, що в масі українських робітників знаходиться наш найбільше свідомий і твердий елемент [6]), і ми впевнені в тому, що, спираючись на цьому елементі ми зумісмо зробити в нашій оновленій Державі із промисловости України такий бастіон її могутности, яким промисловість у 20-тому сторіччі й повинна бути.

[5]) Щоб навести близький приклад згадаємо, що таке трапилось, напр., уже не з проєктом, але з формальним законом про земельну реформу у 1920 р. у Польщі. Наступством цього були славнозвісні селянські заворушення в Келецькій та Краківській областях у 1933 та 1937 рр., та взагалі те, що польські селяни дуже скептично задивлялись на ту свою тогочасну Польщу. Факт, що в 1945—47 рр. крайнє ліві партії зуміли без якихнебудь більших труднощів закріпитися у польському післявоєнному селі, має свою глибоку причину (і вимову) також у тому, що йе село в 1918—39 рр. ніколи не було повністю задоволене. Це саме можна було обсервувати в Угорщині та Румунії.

[6]) Доказом цього є нове насилення переселень не тільки селян, але з 1942 р. також великих континґентів кваліфікованих робітників з українських індустріяльних центрів у Сибір та Центральну Азію. Офіційно повідомляється, що укранські працівники промисловости їдуть «добровільно» допомагати будувати різні Кузнецькі чи Колимсько-Індибарські басейни, чи так їдуть «обмінюватись виробничим досвідом». Це типічний шедевр перфідности советських газет.

Ол. Грановський

Організація Державного Відродження України

Згідно з постановою Центральної Управи ОДВУ за кілька тижнів має відбутися черговий З'їзд в Рочестері, Нью Йорк, цієї старої, добре відомої патріотичної організації. Цей черговий, XVII Річний Загальний З'їзд Організації Державного Відродження України та Братніх і Сестричних Організацій, що органічно звязані з ОДВУ, відбудеться 6, 7 і 8 липня, 1951 р. в північній частині Стейту Нью Йорк, щоби дати можність людям з різних околиць прибути на З'їзд і взяти чинну участь в нарадах.

З приводу майбутнього З'їзду, Центральна Управа ОДВУ одержала більшу кількість листів з дійсним зацікавленням про працю ОДВУ і з бажанням співпрацювати для як найскоршого визволення нашої Батьківщини з пут поневолення. Поважна кількість листів надійшла від новоприбувших людей які, цілком природно, хотять ближче познайомитися з ОДВУ і її працею. В слідуючих числах «Самостійної України» будуть подані більш обширніші відомості про минулу працю ОДВУ, тут спинимось лише на кількох головніших питаннях.

ОДВУ є незалежною американською організацією, яка кермується своїм членством згідно з волею свого активу. Чергові річні З'їзди являються її найвищим законодатним тілом, яке дає головні напрямні для будучої праці і виконання принятих постанов. З'їзд вибирає демократичним способом головних урядників Центральної Управи, Контрольну Комісію і Організаційний Трибунал. Рівнож З'їзд таким самим способом, за волею свого членства, вибирає Головні Екзекутиви Українського Золотого Хреста і Молоді ОДВУ. На майбутнім З'їзді мається також вибрати і Головну Управу Українського Студентства, що гуртується при ОДВУ.

З того ясно, що ОДВУ є само-кермуючою організацією у всіх своїх організаційних справах і розпорядженнях. Були в минулім старання наших політичних ворогів, чужих і своїх, що хотіли всякими доносами здескредитувати ОДВУ, як одну з чужинецьких організацій і тим приневолити ОДВУ стати організацією чужинецьких агентів. Це їм не вдалось, бо ОДВУ завжди стояла на засадах впертої і безкомпромісової боротьби за принципи людських прав і гідности людини, як і за економічне, політичне і національне визволення України, як і інших поневолених народів. ОДВУ завжди боролася проти комуністичної аґресії і пропаганди і ніколи свідомо не виступала проти американського уряду і американської волелюбної системи правління. Навпаки, одною з засад ОДВУ було і є дати можність українському народові вільно впровадити хоч би долю тих свобід і людяного відношення до народу зі всіма тими привілеями, якими ми всі тут в Америці користаємось, щоби з країни рабства створити в Україні другу Америку на сході Европи.

Всі нечесні закиди проти ОДВУ, зроблені в злій волі, найбільше комуністичними агентами, або комунізуючими елементами серед українського середовища, до яких, на жаль, не раз, приєдналися в безкритичний спосіб, чи з опортуністичних міркувань, навіть і провідники деяких українських установ, — не були оправдані. Бо в наслідок тих закидів і очернень, американський уряд прослідив і провірив, щоби довідатись про правдивість тих закидів. І на основі тої інвестіґації американський уряд нам не заборонив вести свою визвольну працю так як і раніше, а навпаки дав нам «клін бил оф гелт». Уряд нам не заморозив фонди так, як він це зробив деяким з тих, що нападали на ОДВУ. А це треба взяти під увагу.

На овиді української політики в Америці надто цікаво примітити, що як раз ті елементи, що так злосно нападали на ОДВУ, ніби то за те, що ОДВУ була повязана з організацією в Европі, що не відповідає правді, бо ОДВУ органічно незалежна організація, — то як раз ті елементи тепер самі запряглися до воза політичної акції, яка змагає диктувати всім свої постанови і їх перепроваджувати в життя навіть примусом. На це також варто звернути увагу.

На великий жаль ще й до нині є намагання очернювати Організацію Державного Відродження України. Є навіть познаки, що деякі з новоприбулих висловлюють свої вимріяні «опінії», котрі не мають підстав правди і дійсности, а базуються на нечесних поголосках, спльотках, або на пів-правді, яку часто перекручують, як будь яку недочуту річ. Часом це робиться з особистих спекуляцій і жолобових амбіцій. Дійсно дивно, що люди непричасні до тих інсинуюцій, дуже часто так легкодушно вірять, а навіть і повторюють те, що негодиться. Замість легкодушних обвинувачень і закидів, — чи не краще булоб, колиб вони перше самі на фактах провірили і переконались, скільки то доброї праці ОДВУ і її провідники зробили. Може навіть їхній власній побут в Америці і життя на волі залежить від старань ОДВУ і її провідного активу.

ОДВУ є суспільно громадською і політичною організацією. ОДВУ була доброю в минулім і вона зосталася не гіршою і до нині. Вона не змінила своїх засадничих завдань в боротьбі за волю Самостійної і Незалежної Національної Держави — України. ОДВУ виконала так багато гарної і чесної праці для українського поневоленого народу і багато прислужилася для поширення добрих інформацій про Україну серед своїх і чужих, а головно серед американців в протягу більш ніж двадцять літ. Ті самі старі ідеали наших завдань, бо ще не здійснені, і надалі нам лишаються дороговказом. Друга Світова Війна ще краще показала, що наші змагання до волі і визволення нашого поневоленого народу стали завданням цілого світу в боротьбі з різними окупантами, а головно

з найбільших з них, — комуністичною Москвою, що змагається лише поневолити другі народи для власного імперіялістичного росту, політичної сили і економічного визиску, завойовання територій і використовування робочої сили поневолених народів для завойовання цілого світу під московсько-комуністичну владу.

Завданням ОДВУ є провадити активну працю за визволення українського народу на рідних землях і створення суверенної національної Держави. ОДВУ найкраще може виконати це велике завдання консолідацією своїх власних сил, скріпленням їх в конструктивний і творчий актив. Українська еміграція мусить погодитися з тим, що вона є запіллям для України в моральній, матеріяльній і політичній допомозі. Бо тої допомоги буде майже неможливо нашим браттям здобути своє нацональне і державне визволення. Я побоююсь, що сама активна боротьба на рідних землях буде відбуватися без «міністрів» на еміґрації. Зо мною можна сперечатися, але життя покаже, що в тім твердженню є глибока рація. І злий той патріот, то належить до будь якої арганізації, що би мріяти про свої вигоди під покривом національного патріотизму. Треба віддати все, що можна, для визволення свого народу без розрахунків на будь які вигоди чи привілеї.

ОДВУ має багато завдань. Ті завдання будеться висвітлюватись в майбутнім. Тут варто лише надмінити деякі з них.

1. — Одною з цілей є дати моральну, матеріяльну і політичну допомогу Українцям в Европі і на рідних землях в їхній боротьбі за свою національну волю і державність. Поміч ця їх не лише буде підбадьорувати, бо знатимуть, що вони не самі, а що їх підтримують Українці цілого світу, а особливо в Америці. Як би навіть небулоб інших мотивів, то для організованого членства ОДВУ є поле до поважної праці.

2. — Для тої цілі зорганізувати і сконсолідувати всі шари українського суспільства в Америці, що зараз тужить і нарікає, що немає відповідної політичної і моральної акції серед українського середовища в Америці і лише мало задоволююча матеріяльна поміч. Доти їм в рамцях американських законів ціль до життя, наповнити їхні душі конструктивною поживою, дати ідеї невмиручої боротьби за людські права і за державну волю України, як і всіх поневолених народів.

3. — Для тої цілі пригорнути молодше покоління в Америці, щоби йому дати можність придбати знання і хист в українських справах до дальшої боротьби за добробут і волю України.

4. — Закликати ново-прибулу еміґрацію в ряди ОДВУ до активної праці і не відмежовуватися в малі партійні загони, які з часом, і то швидко, скапаріють не вміючи пристосуватися до обставин американського життя і українських середовищ в Америці. Закидами партійности проти ОДВУ, деякі угруповання лише підкреслюють свою власну партійність і навіть партійну непримиримість. Новоприбулі українці зі Східних і Західних земель мають широке поле до праці в рядах ОДВУ і їх витатимемо поки вони не станнуть в ряди «пропавшого покоління» для українької справи. А шкода буде, бо багато цінного людського матеріялу пропаде на марно і висхне без сліду. Нехай мені простять за щиру і надто отверту діаґнозу майбутньости «політичної еміґрації» в Америці, як що вона і далі буде творити свої хуторянські табори нетерпимости разом з глибоко відчуваними Збручами, хоч це не шкодить говорити про «Соборну Україну». Програма ОДВУ є до прийняття і східніми і західніми українцями. Потурбуйтеся зацікавитись.

5. — ОДВУ може багато зробити, як і досі робило, для виплекання публичної опінії в американських суспільних і урядових колах на користь української справи і знищити всякі укорінені підозріння проти українців і української визвольної акції. Спільними силами ми швидше зможемо вивести ідеали укранської державности на арену політичних кругів Америки і цілого світу.

6. — ОДВУ недавно було майже єдиним центром, що утримувало аж два Інформаційних Бюра, видавало журнал, тоді єдиний журнал, «Трайдент» в англійській мові, видавало брошури в українській і англійській мові, видавало газету два рази на тиждень і збирало тисячні фонди на визвольну акцію без великих витрат на арганізаційний апарат. Все це знову варто відновити і поширити, бо маємо нові прекрасні сили.

7. — Українська справа вимагає матеріяльної підтримки. Ніхто більше не зможе в цій справі допомогти як українці в Америці. ОДВУ має повне оправдання починати збірати свої власні фонди на визвольну акцію і підтримку всіх заслужених провідників, що тяжко бідують по різних закамарках і в тяжких умовах життя продовжують уперту працю для ідеї визволення українського народу. Це наш обовязок і ми їх неможемо забути. Коли вони для нас були гідними вчора і зостались світлими до нині, ми не маємо морального права їх забути, хоч би які саморозреклямовані зорі повстали на крайовиді. Фондів буде треба для політичної акції з найменшими витратами на організаційні апарати. Преси треба для своїх і для чужих, в Америці і в Европі, і свідомі шари українського суспільства мають відповідальність як і честь всім тим справам допомогти. Без такої допомоги не варто говорити про незалежність України.

Волі нікому не дають. Її здобувають своїми власними зусиллями, і лише сильні можуть здобути і затримати свою волю і незалежність. Розбиті і розсварені та розпорошені сили свого народу ніколи не зможуть здобути волі і своєї держави і як би принагідно її здобули, то не зможуть її затримати. Тому консолідація всіх співзвучних сил і дуже близьких до себе повинна наступити, щоби небуло запізно. Засади ОДВУ і її програма відповідає душевним бажанням багатьох, лише треба ближче підійти до організації, з нею відповідно познайомитись і лише в співпраці критично недомагання виправляти. До тої праці вас всіх кличемо, щоби ні свій вік і історичний час не прогавити.

Всіх старих членів ОДВУ проситься вступити в ряди організації, якою Ви були і є горді. Всіх

(Закінчення на стор. 20).

Між словами і дійсністю

Капризна доля хотіла так, що досі не було можности не то провірити вартість і властиву вагу Української Головної Визвольної Ради (УГВР), але навіть і забрати голос хочби в дискусії такого порядку, як її часто зустрічаємо у офіційних і неофіційних наших публікаціях на тему Української Національної Ради. Ні час, ні події не змогли викрити всіх дійств, скритих за чотирома магічними буквами, які деякі наші політичні середовища вспіли окутати магією заворожувань, своєрідним табу, що про нього говорити, ні навіть думати не вільно, бо це гріх і обовязкове нещастя. Рад-не-рад ця назва і поняття стали своєрідним фетишем, магічним словом, що коїть всі рани і можливі болі, що заворожує від нещастя і біди, знаходить, неначе панацея, правдиву рецепту на оздоровлення наших відносин і має бути одиноким способом, гаслом і прапором, що найкоротшою, найпевнішою дорогою веде до визволення України. Своєрідна залізна занавіса, димова заслона слів і фраз, була простягнута перед очима українського громадянства, якому наказувалось вірити без застережень, після засади: кредо квія абсурдум. А те, що діялось за тою залізною заслоною в лябораторіях і штабах УГВР, не було доступне вглядові ока ніякого смертного на чужині українця, бо тільки в той спосіб можна було закрити перед відбронзовуванням фікції те діло партійного загумінку, рафінованих вирахувань, експериментування ворожих агентур та накопичення колтунерії рідного нашого гуляй-пілля. Навіть імен, осіб, фізичних постатей, хочби символічних, довший час не подавано громадянству до відома, а патетичні комунікати, ствердження, плятформи і вияснення мали надавати ще більшого надземного тону і створювати і так до надзвичайних меж посунену таємничість пригожим полем для балвохвальчого культу партійних бонзів, що кожний з них в своїй уяві бачив себе вже на стільці кесаря України.

Аж ось з зачарованого кола невловимих тіней і штабу анонімів вийшов нарешті на світло денне після довшої підготовки о. д-р Іван Гриньох, бувший духовий капелян «Ролянда» і «Нахтіґалля», щоб рятувати з прилюдних трибун фікцію, що її вперто надгризали своїми зубами події, час та врешті й власне гніздо, чи радше птиці з цього гнізда. Події, ситуація в світі, назрівання довго очікуваного усіми генерального змагу з нашими поневолювачами, вимоги нашої рації стану, здається, тут не були більше рішальними, як сам розкол (не знати вже котрий з черги) серед бандерівців на прихильників С. Бандери, що по кількох спробах підшукати собі відповідну назву назвались останньо ЗЧ ОУН (Закордонні Частини ОУН) та прихильниками Миколи Лебедя, що прибрав собі і своїм кумпанам назву ЗП УГВР (Закордонне Представництво УГВР). Ще поки інші середовища критично висловлювали свої завваги супроти Бандери та його УГВР, їхніх практик на еміґрації, скандалістику середовища, що видало безліч вбивників, провокаторів і партійних капралів — пропаганді того середовища можна було заслонюватись, — і те їй в частині безкритичного українського громадянства доволі добре вдавалось, — злобою, груповою завистю, провокацією, чи партійними порахунками своїх противників. Та тут прийшов найвищий удар. По УГВР-і вдарили не партійні противники, не давніші «завистники», але власні її творці — бандерівці, найкращі знавці «проблем Краю і її політичного проводу — УГВР», та кинулися розкривати карти цієї партії з такою докладністю і знанням справи, а рівночасно з таким фанатизмом, що приклонники твору фікції, які повірили з часом направду і серіозно в повірені їм раніше партійними інструкціями ролі, не могли довше мовчати. Треба було суспільності дати вияснення. Тяжкої артилерії закидів «Сурми», «Українського Самостійника» «Гомону України» та інших партійних пропагандивних трибун мовчанкою збути не було можна, принайменше з огляду на частину «кадрів» та на того бідного платника визвольних фондів, що готов врешті відмовити свого доляра на піддержку «визвольної» акції.

Звідси вияснення так часу і місця, як і особи, що нагло зголосилась в імени Президії УГВР та Президії Закордонного Представництва УГВР рятувати заплямлене власними комілітонами ім'я. Духовний стан пропагатора мав підтягнути довіря суспільности до того, що говориться, а терен Америки недвозначно вказував на те, що аранжерам тих імпрез йдеться не про консолідацію, внутрішній мир, не про знайдення виходу зі сліпої вулиці, але, в першу чергу, про свою опінію в очах тих, що своїми лептами мали уможливити економічну сторінку того бизнесу.

Що дали нам виступи о. І. Гриньоха? Що він сказав нового і переломового? Чим він заімпонував українській суспільности? Які мобілізуючі кличі він кинув тій суспільности на тлі тих подій, що відограються в Україні, на тлі тих ситуацій, що розвиваються на еміґрації, та на тлі доби, що недвозначно прямує до свого Рубікону?

Не можна сказати, що він нам не сказав нічого нового. В порівнанні з тим, що довгими ро-

---

Організація Державного Відродження України. глибше думаючих новоприбулих українців проситься прибути на збори своїх локальних відділів і брати чинну участь у праці. Український загал в Америці, без сумніву, розуміє велику вагу ось цього чергового З'їзду ОДВУ, і віриться, що всі свідомі і дійсно патріотичні шари нашого громадянства щиро його підтримають як морально, так і матеріяльно. Наше членство в першу міру як слід зрозуміє і оцінить вагу цього З'їзду. Віримо, що на нім не забракне представників зі всіх околиць Америки. Наших симпатиків, і друзів кличемо до зголошення на цей З'їзд в Рочестері, Нью Йорк.

Нашим гаслом най буде: До праці. До Відновлення Діяльности ОДВУ. За Визволення України.

ками вперто вклепували в наші голови пропагандивні видання того середовища, якого виразником являється о. Гриньох, ще заки воно дійшло до усвідомлення до тих позицій, що їх тепер проголошує о. Гриньох, він сказав багато дечого нового. Він в першій мірі виступив проти нівеляції політичної думки. Він справді не сказав, хто в українській суспільності є тим нівелювачем, але, знаючи нашу дійсність не лише з комунікатів і звернень, а з живого життя, ми знаємо, що політичну думку нівелює тоталітарна система, якої визнавців в нас не бракує. Бо тільки система наложеного намордника, політичних руководителів і держимордів, всеобіймаючої і всеохоплюючої політичної машини, є саме тим фактором, що політичну думку нівелює. Здається, між нами в розумінні тих проблем різниці не було.

Рахуватися треба з існуючим фактичним станом — було дальше ствердження о. Гриньоха. Що з того, що ми хочемо накинути суспільності свою доктрину, свої закони, свою мораль, свої накази? Це гарне бажання, але дійсність собі з нього не багато робить. Поза плечі і мимо волі тих овіянних такими гарними бажаннями «спасителів» народу розвиваються інші групи, голосяться до слова і дії інші середовища, розвиваються інші ідеології, програми, мобілізуються інші диспозиційні осередки. Ні жовч, ні обильно обприскувана слина, ні усі єрихонські труби пропагандивного апарату, ні, врешті, скероване в братню грудь дуло пістоля тої дійсности завернути не були в силі. Суспільність, що виказала стільки героїзму і відваги в обороні своїх прав перед чужим загарбником, виказала рівночасно не меншу скількість рішучости боронити своєї вольности перед рідним Таїабатом і Слонею. І вона її вборонила. До цього ствердження прийшов і о. Гриньох і він це вбрав в гарно оформульовану засаду: треба рахуватися з існуючим фактичним станом і реально оцінювати факти.

Консеквенцією такого ствердження було признання доцільним і потрібним існування інших політичних партій. Партії — казав дальше о. Гриньох — явище нормальне, природне і ... корисне. Він тому проти гасла: смерть партіям, що його виписали найгрубшими літерами на своєму партійному прапорі колишні його хлібо-, славо- та посто-давці з бандерівського табору. Це було велике новум в доповіді о. Гриньоха. Коли б не те, що пізніші події заперечили так щирість як і правдивість твердження о. Гриньоха, можна б було тому його проголошенню надавати в нашій дійсності значення таке, як американці надають славній промові Лінколна. На жаль, слова — полова, проминули з вітром ... і сліду з них ніякого. А «Гомін України» (ч. 21 (106)/1951) заперечив цілком, що вони взагалі були колинебудь сказані.

О. Гриньох в дальшому признав, що в нашій ситуації існує фактор єднання, а ним є лише УНРада. Він навіть знайшов ідейну базу для єднання, якою є самостійна, соборна українська держава, з існуванням партій, як фактором конечним, природним і корисним. Він не міг знайти ніякого доказу, що УНРада та політичні чинники, що до неї входять, в найменшій мірі не виповняють вимог тої бази, так завзято оспорюваної до недавна (до промови і після промови — прим. складача) середовищем о. Гриньоха.

Навязуючи (хоч би для доброго ока) до проблеми свого славного табору, бо саме це найбільше цікавило численно зібрану публіку, о. Гриньох, на жаль, не вияснив усіх доріг, стежок і стежечок, якими політична думка його групи еволюціонувала до тих поглядів, що їх він тепер публічно виголошує з трибуни. Він не міг навіть сказати, що ці думки — це думки цілої УГВР, чи хочби її ЗП, але застерігся, що це його приватні думки. На жаль, пізніші події вповні потвердили цю його заяву, бо його спільники з таємничого політичного проводу «Воюючої України» своєю поставою при переговорах з делегатами УНРади цілком недвозначно заявили, що не потрібно, не може і не буде ніяких інших революційних і політичних осередків в Краю, бо коли б вони навіть були, то УГВР постарається скоро їх зліквідувати. Та все ж таки на маргінесі цієї дражливої справи о. Гриньох ствердив, що він є проти звязування визвольного руху з одною людиною, хоча, на жаль, імени тої людини не назвав. Міг мати на думці Лебедя, Бандеру, чи себе, а це для української суспільности так зовсім без значення не є.

Це нам сказав о. Гриньох. Сказав багато і колиб за його словами поступили конкретні незаперечні діла, можна б було радіти, що він потрудився перелетіти океан і станути відважно перед суспільністю, навіть оминаючи дати їй вичерпуючі відповіді, чи дати їй можність сказати йому те, що вона про нього і його роботу думає.

Та не без значення є і те, чого о. Гриньох **не сказав**. Він знаходився в більш вигідному положенні від тих, що до них він адресував свої філіппіки. Він поставив себе на ту дивну межу поміж мовчанкою і правдою, яка червоною ниткою тягнулась крізь його промову, а на якій можна просуватися тисячі миль уперед і взад, можна довільно розсипати повінь фраз, цифр, дат, призвіщ і непровірених фактів, та які не дають найменшої відповіді на всіх турбуюче і непокоюче сьогоднішню дійсність питання. Він не хотів сказати нічого нового, коли йшло питання про УГВР, її появу, генезу, стратегію і тактику, духове обличчя, фактичний вклад в Визвольну Боротьбу, та політичний процес нашого покоління. Він волів поставити собі завдання, як можна було зорієнтуватися з його провідної думки виводів, обмеженого і партикулярного порядку. І завдання його — це дійсно розпучливе намагання вдержати ще довше своїх визнавців в стані екстази, виключити контролю їх розуму, розбурхати їх щиру уяву, дати їм понюхати євшану-зілля, якого вони в більшості на разі і так не потребують, але якого потребує партія, що вислала о. Гриньоха для забезпечення своїх політичних перспектив та економічної будуччини. Якщо не вдасться міту вдержати дальше в живому стані, то можуть відпасти з конта ті субвенції, що їх УКК передав і може ще передати УГВР-і «визвольну боротьбу». Кусок за спокусливий, щоб задля нього не вийти на три-

буну і не скористати з засобів доброго знавця людських душ, що знає, на скільки більше впливу має на рух руки в напрямі кишені витиснена з ока сльоза і зворушене серце, чин холодний, хочби і як дійсний, арґумент. Звідси численні приміри траґедії молодих людей підпілля, звідси розриваючі серце картини самопожертви і посвяти, звідси малярські образи розриваних власною бомбою бійців і т. д. Але незбитий з пантелику слухач хотів знати, що спільного з тим має о. Гриньох, Микола Лебідь, як з тими прекрасними фактами геройства получити ганебні взаїмні пашквілі ЗЧ ОУН на ЗП УГВР і навпаки, як вияснити наявність такої маси провокаторів в системі ЗЧ ОУН, що продерлися, як про те пише «Сурма», в самі найвищі провідні осередки і кермують партію в напрямі нового розбрату і двоподілу, що з тим всім спільного має оклеветування УНРади, ошукування власного громадянства і стоси записаного паперу не проти зовнішніх ворогів, але проти українських братів. Ті питання о. Гриньох волів оминути мовчанкою, виставляючи собі незахоплююче свідоцтво проблематичного знавця нашої внутрішньої дійсности. Адже ж не міг він думати, що питання ці нікого не обходитимуть, що вони не істотні, що вони підшептувані ворожими агентурами, і що вони властиво «не існують». Але все таки еміґраційний загал, принайменше його частина, та, що вихована на дешевих бандерівських агітках, розфанатизована в таборах скитальщини, — хвацько плеще о. Гриньохові. Та це не багато говорить. Адже ж ми знаємо, що так було все, що хто мужніше розпихається ліктями перед товпою, хто більше зворушливо дере на своїх грудях сорочку і показує наге тіло, знаючи, що серця в той спосіб і так не покаже, хто викочує більше сліз з очей і хто більше додає прикметників до слова «Україна» — той все збирає більше оплесків, більше признання і більше грошей. Але чи це щось серйозно значить і чи це має вимову для політичного процесу і тих його учасників, що не стоять під гіпнозою масової психози? Еміґраційний загал і так не спроможний провірити правдивість того всього; що говорить о. Гриньох, тонкий і чулий знавець і психолог товпи, бо вивчений говорити до почувань і віри, та ніякий політик і суспільний, а тим більше державний, муж. В нашу добу забріханости поява оплесків на звук неправди нікого не бентежить, як теж нікого не дивує масова поява донкіхотів, що борються з вітряками та свою власну фата-морґану трактують як живу дійсність. Бо еміґраційний загал ще не усвідомляє собі, що мусить щось бути зле з «визвольними концепціями» УГВР, коли і Лебідь, і о. Гриньох і плеяда інших діячів, без яких не уявляємо собі реалізації концепції УГВР, все це разом замість в Україні, на першій боєвій лінії, опинилося в Америці й інших країнах поселення. Ніхто не відважується нагадати о. Гриньохові 1944 рік, коли то створення державности під покровом бандерівської партії (в офіційних виданнях бандерівців вважалось легкою проблемою недалеких тижнів. Тому о. Гриньох, що з такою легкістю розкидає фразами й для якого створення держави це просто «свиснув-кликнув на коня . . .», має в загалу найбільше зрозуміння. Отець Гриньох більш як добрий знавець людської душі, і він повними пригорщами дає кожному те, що він собі підсвідомо бажає. А суспільність в добрій вірі бере.

О. Гриньох там, де б він мусів мимоходом згадати немилі собі факти, події, людей, там він розпучливо тримається напрямних визначених зверненням Воюючої України до української еміґрації. Він крутиться як в'юн при підроблюванні історичних фактів, при перекручуванні подій, й ввесь штучно спрепарований фактомонтаж розводнює безліччю одноманітних слів, самохвальства, повторних фраз та загальників. Він не хоче сказати нам те, що він чи не перший еміґрував з України; що УГВР вже при житті сім років — одначе від цього визвольній боротьбі — ні тепло, ні зимно; що за діяльністю УГВР — можна добачувати в рівній мірі: щиру і віддану жертвенність до болю люблячих Україну — селянських, робітничих синів, студентів і молоді, якій байдуже, хто веде й чому веде, яка перепоєна любовю до України в найбільш досконалій формі — готова на все, й можна добачувати тут-же спритних демаґоґів і славолюбців типу Лебедя, Бандери і інших, що їм байдуже все — аби тільки вони, не знати яким коштом, дісталися на верх державного і національного життя; що його гарні постуляти за єдністю він сам раніше неґував; що у відповідь на звернення Воюючої України, яка закликає за обєднанням, його Закордонне Представництво УГВР відповіло черговим розламом та зливою комунікатів про доцільність і справданість розламу; що ним так апотеозована УНРада на ділі ним самим є бойкотована; що партійні інструкції, перед якими він остерігає громадянство, бо вони можуть довести до братовбивства, вже на ділі до того братовбивства довели і то в часі, коли о. Гриньох засідав в ЦК партії і сам такі інструкції схвалював; що врешті всі його апелі до єдности і консолідації на еміґрації на практиці є заперечувані коментарями і комунікатами його партійних товаришів.

Є безліч фактів, що їх о. Гриньох знає, бо знають про ці факти ледви відрослі від землі народжені на еміґрації діпісти. Та коли це о. Гриньохові незручно, то він, або відсилає питаючих до недоступних джерел, або відсилає їх в Україну, або вдає, що «нічого не знає» про такі чи інші події. Так, наприклад, о. Гриньох «нічого не знає», про всі ті ріки помий, що їх вилляла преса прихильників Бандери в сторону УГВР. Також «нічого не знає» він про ті десятки совєтських аґентів, які просякнули в систему УГВР згори вниз, почавши від верховних інституцій, а скінчивши на партійних клітинах менших розмірів; він «нічого не знає» про братовбивства і морди системою СБ; він «нічого не знає» про давніші публікації ЗП УГВР проти УНРади; він «нічого не знає» про теперішню офіційну постановку УГВР до партії Бандери, його Закордонних Частин та УНРади; він «нічого не знає» про різниці поміж Місією УПА і Братством св. Юрія; він «нічого не знає» про якінебудь розходження між

приклонниками Бандери в Краю і такими приклонниками УГВР в Краю. Уважно, пануючи над кожним своїм словом, говорить він про конфлікт між прихильниками Лебедя і Бандери. Є розбіжності ідеологічні, програмові, різне розуміння компетенцій і позицій обох тих творів (ЗЧ ОУН і ЗП УГВР) у «визвольному русі»; є тенденції надати УГВР-і характеру понадпартійного, загальнополітичного, державного репрезентативного твору; та є труднощі і перешкоди на тому шляху. Вони тепер більші зі сторони самих творців УГВР — бандерівської партії, чим зі сторони УНРади. І звідси апель до прихильників УНРади визнати УГВР та в той спосіб врятувати її перед спробою бандерівців її змонополізувати, та нікому не ясно, як, коли і в якому правовому змислі оформилася УГВР. Не говорить хто, які групи і на підставі якого закону створили отой з дозволу сказати «державний» уряд, яким себе називає УГВР. Нема ніякої певности, звідки Гриньох, а з ним плеяда інших взяли право виступати від імени «воюючої України». Не говорить точніше, що означає та містична «воююча Україна», від імені якої він відделегований на еміґрацію бути її закордонним представником та конкурувати в тій ролі з УНРадою. Він не каже, чи нею є УПА, чи партія Бандери. А чи може увесь український нарід, а не лише ті нещасні групки, що їх безумна бандерівська пропаганда зірвала з осель і заманила в ліс. Він не каже теж, звідки та воююча Україна взялась, чи вона повстала на доручення політичного проводу — ОУН, УПА, УГВР, а чи вона давніша, ще з часів Мазепи, Катерини, Революційного Зриву, Спілки Визволення України, Союзу Української Молоді, Повстанських Центрів, Братства Українських Державників, Зимового Походу, суцільного спротиву колективізації, доби українізації, Карпатської України, протинімецького резистансу і глибокого розумно законспірованого підпілля, що не конче мусить висилати звязкових до УГВР. Він того не каже, а це було б незвичайно інтересне, бо тоді і повновласті та компетенції закордонного представника бандерівсько-лебедівської воюючої України виглядали б у зовсім іншому світлі. Ґравітуючи лукаво в сторону демократичности, о. Гриньох обіцює, що УГВР, так скоро, як Україна буде визволена, допустить в Україні вільні вибори, і яку владу український народ захоче мати і таку «буде мати»! Це все виглядає на кпини, й ледви чи хто, знаючи середовище, що породило о. Гриньоха — йме йому віру. Сьогодні ж момент найбільш траґічний в нашій національній історії. Де як де, але тепер найлегше поділитися тією владою бо вона . . . неіснуюча. Одначе ми знаємо більше чим добре, як розпучливо боронить своїх прав УГВР, обстоюючи свою законність бути єдиним представником народу України. Кожна навіть маленька спроба відобрати в УГВР самоприписані собі теоретичні прероґативи влади — стрічає запеклий опір Лебедів, Гриньохів і їм подібних. Останні переговори УНРади з УГВР дають нам найкращий цьому доказ. Та-ж сьогодні УГВР — це вже нічого більше як чотири букви на терпеливому папері, це мальований коник, що ним їдуть зарозумілі та чванькуваті українські Дон-Кіхоти. А проте, як-же важко тим людям впоїти підставові засади пристойности, традиційности, законности і демократичности в національному житті. І хто здібний повірити о. Гриньохові, що тоді, як він матиме найменшу шансу повторити Житомир, Львів, Бережани, Підлиську Тору, він допустить до «демократичних» виборів і вибору віл«ної влади, як він сьогодні не хоче це зробити, на тлі жахливої національної траґедії? Буде він здібний це зробити колись? Хіба він має на увазі такого роду «демократичні» вибори, як переводила їх його партійна машина в діпівських таборах.

При соромному замовчуванні родоводу УГВР — кожному ясно, що УГР — це було ніщо іншого, як лише згуртування бандерівців в ще одній партії, що приписала собі більший круг діяння. УГВР — це була інша, друга організаційна форма, це був далекосяглий крок бандерівської камарилі, що мала на думці при помочі УГВР — заперечити, опрокинути, виказати безпотрібність державно-національного центру чи обєднання українських середовищ на спільній базі. Навіщо нам, мовляв, об'єднуватися, як ми, ввесь народ об'єднаний уже в УГВР. Тому Гриньох поминає мовчанкою народження УГВР і факт, що вона народилася в злочинній політичній ляборaторії таких спеців від «об'єднання», як ним є п. Микола Лебідь. Отець Гриньох перескакує сумні і довгі сторінки історії останніх років й раптово показується перед нами, мов чорнокнижник з Чорногори в іншому фраці. Він не той, що мав щось спільного з мордами, непорядками, провокаціями, шахрайствами. Він не той, що був у проводі ОУН (тоді Лебедя), коли вона видавала і виконувала присуди смерти на сп. п. Сеника, Сціборського, Мицика, Ґадуса, Боцюркова, Йойка, Пришляків, Барановського, Соколовського, полк. Сушка і десятках інших українських патріотів і революціонерів; він те той, що мовчки санкціонував славне «путо» на Волині супроти зловлених в підпіллі «мельниківців»; він не той, що морально відповідає за ліквідацію повстанських відділів першої УПА от. Боровця Бульби і за вбивство його дружини; він не той, що на еміґрації санкціонував терор і диктатуру по таборах ДП і суспільности немагався наложити каганець шантажу і примусу (пригадати б хоча б лист його товаришів у справі проф. д-ра В. Кубійовича); він не той, що відповідає за пять років еміґраційної отаманії і творення конкуренційної до УНРади партійної репрезентації «воюючої України». Це все робили люди інші — не він. Він є тепер український понадпартійний патріот, він є за об'єднанням, він тепер хоче вчити, об'єднувати й проводити всіми українцями доброї волі. Він закликає, щоб поминути те, що нас ділило, бо «пора це великая єсть»; так наївно, якби пора на ці гарні слова не була пригожа в 1941 році чи в пізніших роках. Старанно вишукуючи доказів, що оправдували б його претенсійність, він витягає з одної то другої кишені жмутки листів писаних «просто з краю», хоч присутня на залі тінь Лебедя каже сумніватися в правдивість і вартість тих всіх «докумен-

тів» і записок. З-за димової заслони пушистих фраз починає тоді виглядати понуре обличчя української мафії, що, не рахуючися з нічим і з ніким, постановила собі шантажем, обманом, самореклямою — пробити дорогу до державного і національного проводу.

Схема-рецепт на визволення України в о. Гриньоха простий, і він подібний близнючо до схем випрацьованих і апробованих в партійних лябораторіях партії Степана Бандери. Це перше всього визнання абсолютних заслуг і прав для УГВР в сучасному і майбутньому. Відтак це сивий кінь, сива шапка, галасуюча товпа, закидання шапками й тріюмфальний в'їзд до Києва.

Та перед нами відкривається, що о. Гриньох немає сьогодня зеленого поняття про сучасну Україну, про підсоветську дійсність, про ті труднощі, що чекають нас в боротьбі за відновлення державности й за її розбудову; про цілість сучасного визвольного процесу в Україні, що проходить вздовж і впоперек всі відтинки життя сучасної України — він нічого не знає. Для нього Україна вичерпується кількома відділами УПА, що зарейдували на чужину, й вузьким кутиком землі поміж Туркою, Рудками і Сяніком. Це ввесь родовід прав, що їх виводить о. Гриньох, стараючися дістати в української еміґрації . . . мандат на верховодство в майбутній, ще сьогодні поневоленій, Україні. Він жебрає в еміґрації концесій, майстерно вичислюючи свої заслуги, хоч злочини, в яких його участь невиправдана втричі більші від тих заслуг. Мимо того, що — згідно з твердженням о. Гриньоха — УГВР є в краю — кожний слухач відчуває, що о. Гриньох насилу лізе в життя еміґраційних спільнот. Свого становища до УНРади, — що він в такому разі повинен зробити — він не вияснює, а збуває його загальниками. Він нараз і за об'єднанням, і за тим, щоб в Краю була УГВР, а на еміґрації була УНРада. І разом з цим — тільки УГВР може говорити від імени «Воюючої України».

Хоч о. Гриньох гарно говорить про консолідацію, об'єднання, єдність, спільноту долі і боротьби, то він підносить голос і розпучливо кричить, як хтось його хоче переконати, що й інші українці є добрі, що й вони в Україні живуть, й що вони є теж воююча Україна і мають повне право так жити й думати, як їм подобається. Тоді о. Гриньох, що ще перед хвилиною розказував всім як наступило об'єднання в Краю — висуває протилежне твердження, що в Україні поза УГВР нічого більше на протимосковському фронті боротьби не існує. Отак в УГВР і ніби об'єдналися партії і люди різних партій, і партій тих і людей нема. Так і не додумається ніхто, чи там дійсно наступила органічна співпраця всіх українців, а чи в УГВР і бандерівській ОУН живуть і боряться на власну руку бандерівці.

Що тепер УГВР буде з собою робити, в Краю (якщо вона там) і на еміґрації (де вона зовсім певно є) — о. Гриньох не дає відповіді. Та — видно, що він, хоч має уряд, владу і армію в Україні (як сам твердить), про ніщо інше не думає, але про те, як добути впливи на еміґрації та створити якусь базу для продовження дальшого животіння своєї групки. Це ціль і мета виступів о. Гриньоха.

Доторкаючися звернення недавно публікованого в пресі, о. Гриньох звертає увагу на те, чим він може витиснути сльозу з українського ока. Він не конфронтує фактів. В «Зверненні» нема ні слова про УНРаду, хоч УНРада вже три роки за працею, а «Звернення» писане рік тому назад (принаймні так на ньому написано). В такому разі «Звернення» мусіло б заторкнути справу УНРади, тимбільше, що тон звернення зраджує більше знання еміґраційних проблем, як можна його приписати найкращим знавцям їх, перебуваючим тут на еміґрації. Сьогодні він вже сірий о. Гриньох як тисячі інших еміґрантів. Та все-ж він жажде слави, конче хоче, щоб довкруги його голови сіяв німб патріотизму, щоб він ще міг далі добувати гріш для вузького кола партійних бонз очолених Лебедем. Лебедеві самому незручно робити ту роботу, що може її зробити о. Гриньох, і він тому висуває на чоло «визвольних змагань» того останнього, бо йому це в рясі краще зробити.

Зловіща тінь Лебедя, індивідуума, що повинен давно повиснути в імя праведного закону української держави за поповнені злочини — це тільки «сіра еміненція», що збирає в тиші й самотині плоди праці інших, в тому випадку готівку, для себе і на ширення блефу.

*

Такі рефлексії насуваються, слухаючи патетичних промов о. Гриньоха. Та хоча не було багато таких, що серіозно трактували його предовгі виводи і практично не було найменшого страху, щоби з його теоретизувань вийшла якась «загроза» для справжньої консолідації на базі УГВР, партійна бандерівська преса поспішила з вияснюванням і заперечуванням. «Гомін України» в згаданому вище номері виразно написав, що того, що о. Гриньох від імени ЗП УГВР в Нью Йорку, Чікаґо, Торонті, Філядельфії і інших містах сказав, ніхто не чув, тобто того, що він сказав, він не сказав, «бо як це можливо, щоб ЗП УГВР стояло на зовсім інших позиціях як сама УГВР».

Та все ж таки ми повторяємо ще раз раніше нами висловлену думку: українське громадянство Америки повинно бути вдячне о. Гриньохові за його виступи. Вони помогли йому найкраще пізнати, хто такий в дійсності о. д-р Іван Гриньох та Закордонне Представництво УГВР, на чолі якого він вибрався у світ «воювати» за визволення України.

Кадри наших днів

Д-р Микола Андрусяк

«ДОПЛИВАЄМО ДО БЕРЕГА»?

Представник «Енциклопедії Українознавства» в ЗДА, д-р Микола Шлемкевич. містить часто в джерзісітській «Свободі» реклямові статті для пропаганди цього видання поміж українським громадянством. Супроти одної з таких статтей не можу пройти мовчки, тому що подана цим автором оцінка змісту «ЕУ» не відповідає дійсності. В статті «Допливаємо до берега» («Свобода» з 20 квітня ц. р., ч. 92) д-р Шлемкевич пише про «ЕУ»:

«В ній знайдуть українці всього світу один правдивий, науково провірений і оформлений образ України, який нині мусить заступати нам колись доторкальну рідну землю, її людей, живин, підсоння. Прочитуючи книжки Енциклопедії, ми вдивлятимемося той правдивий образ, душею житимемо там, серед рідного минулого і сучасного».

«Цінність того образу в тому, що це вперше він будується соборними українськими науковими силами. Авторами статтей в Енциклопедії є вчені всієї широкої України, від Харкова і Кубані через Київ і інші столиці центральної України до Львова, Черновець, Луцька і Ужгороду. Це забезпечує правдивість образу, який постає не з погляду однієї якоїсь — східньої чи західньої — української провінції, але з погляду соборної української науки взагалі. Той образ науковий, отже вільний від особистих чи партійних викривлень. Це спільна українська думка, вирівнальний погляд на минуле і сучасне».

«... В Енциклопедії дістає українство необхідний підручник для себе і для інформації чужинців» ...

Вже в циклі моїх статей про назву «Україна» в «Самостійній Україні» (жовтень-листопад 1950 р., ч. 10—11, с. 12—17; грудень, ч. 12, с. 18—20; січень, 1951 р., ч. 1, с. 24—25; лютий, ч. 2, с. 24—25; березень, ч. 3, 25—26) та в моїй рецензії в «Києві» (Філядельфія, листопад—грудень 1950 р., кн. 3, с. 178—180; січень—лютий 1951 р., кн. 1, с. 52—54) виказував я помилки «Енциклопедії Українознавства» відносно походження й історичного розвитку назв «Україна», «Русь», границь і території України, української історіографії та історії України. Ці помилки перечать твердженню д-ра Шлемкевича про «правдивий, науково провірений і оформлений образ України» в «ЕУ», як також думку висловлену в «Бюлетені НТШ», що для внутрішнього вжитку членів виходить циклостилево раз у місяць під редакцією Генерального Секретаря НТШ (Р. II, грудень 1950, ч. 7 (12), с. 5), мовби в «ЕУ» було «здебільша синтезування давніше прослідженого». На мої замітки до Президії НТШ, що є водночас і редакцією «ЕУ», проф. д-р Володимир Кубійович у листі до мене з 23 квітня 1951 р. пише: «Про недоліки цього видання «ЕУ» ми свідомі і всяку критику, яка допоможе усунути ті недоліки та вказати на похибки, можемо тільки повітати. Бо й сподіємося, що вона завжди зможе виправити увесь матеріял для майбутнього другого видання «ЕУ». То й за Ваші (тобто мої — М. А.) річеві зауваження будемо Вам вдячні».

Але читачі спитають, чи не могла редакція «ЕУ» перед друком звернутися до мене в справі виправлення тексту історичних статтей «ЕУ»? Отже спершу д-р Кубійович, хоч редактором історичної частини був визначений ним проф. д-р Борис Крупницький, просив мене, щоби я після зредагування матеріялів Крупницьким провірив їх. Я погодився на це, не домагаючись ні гонорару, ні зазначення моєї участи в редакційній колегії. На жадання головного редактора виготовив я для «ЕУ» статті про назву «Русь» і «Україна», як автор статті про назву до «Енциклопедії Українознавства», що почала друкуватися в 1941 р. в Кракові, але німецька цензура заборонила її далі друкувати, та статті про ранню й княжу історію України, про національне відродження українців у Галичині і Буковині до 1870 р., та про історію Закарпаття до 1918 р. Коли ж я виїхав з Німеччини, редакція «ЕУ», не довіряючи ні мені, ні другому старшому дійсному членові НТШ (від 1930 р.) проф. д-р Володимирові Січинському (співробітникові «Записок НТШ» теж від 1927 р.), тільки початкуючому україністові і ономастові Я. Рудницькому (дійсному членові філологічної секції НТШ від половини 1947 р.), заступила мої статті статтями д-ра З. Кузелі (що частинно користав з мого рукопису), новітнього літературознавця Ю. Шереха (про назву «Русь») і. Я. Рудницького (про назву «Україна»), доповнюючи його невміло матеріялом з статті проф. В. Січинського, з приводу чого завязалася дискусія в пресі і на засіданнях окремих Відділів НТШ при дальшій моїй співучасті. Інші мої історичні статті, то — як виясню мені тепер у листі проф. Кубійович — «фахові критики історики не погодилися на їх поміщення в «ЕУ» однозгідно майже й тому не посилано до мене на рецензію й інших статтей.

Ці «фахові критики історики» — це відомі читачам «Самостійної України» з моєї рецензії на їх причинки до «Мазепинської доби» *) д-р Борис Крупницький, Олександер Оглоблин і Н. Василенко-Полонська. До того часу вони не досліджували спеціяльно ні ранньої, ні княжої, ні історії Прикарпатської України, тільки, навіть як професори УВУ, Крупницький тримався доби Мазепи, Орлика і Апостола, Оглоблин — Мазепи й «Історії Русів», Василенко-Полонська тримала «середньошкільний» — по висловам слухачів-студентів — загальний курс історії України. Тільки автор цих рядків одинокий з-поміж живучих українських істориків має науково-дослідчі праці майже з кожної доби історії України та майже з кожного її простору від Закарпаття по Зелений Клин. Як неприємно було мені успокоювати студентів-істориків УВУ, які раніше студіювали на німецьких

*) «Самостійна Україна», 1951, ч. 2, с. 25—27.

уніреситетах і звертали увагу на такі недоліки, як Василенко-Полонська, оповідаючи про студії українців у XVII—XVIII на німецьких університетах, натякнула на берлінський, якого ще тоді не було, чи Крупницький в проблемах методології історії подав за свої думки німецьких методологів. Проте я не виступав перед Кубійовичем з замітами проти визначення його редактором історичної частини «ЕУ», а з ним не мав ніяких особистих суперечок, тільки відмовився від участи в одному «історичному з'їзді» на його спеціяльне запрошення та написання статті до редагованого ним «Збірника матеріялів до Хмельниччини», піддаючи йому думку, що він як редактор повинен написати вступну статтю «НТШ в дослідах над Хмельниччиною»; цим вказував я йому, щоб він сам як редактор запізнався з тогочасним станом дослідів над Хмельниччиною. В «історичних з'їздах, на скитальщині я з огляду на мої таборові обовязки не брав ніколи участи, але про деякі мав я часом відомості від моїх приятелів, що брали в них участь. Ось для прикладу, молодий історик і сходознавець д-р Омелян Пріцак писав мені, що Василенко-Полонська, доповідаючи на «Мазепинському з'їзді» популярно про Мазепу й Палія, щойно в дискусії довідалася про мої досліди з цієї ділянки. З моєї рецензії «Мазепа та його доба» читачі можуть довідатися, як д-р Крупницький «не погоджується» з моєю арґументацією, але промовчує з якою, тільки проти неї видвигає, як «свої», арґументи з моєї публікації «Мазепа та Правобережжя», Оглоблин закидає мені те, чого я не написав. В іншій статті про шведсько-український договори за Мазепи в «Сьогочасному й Минулому» Крупницький береться «справляти мене, промовчуючи мої думки на цю проблему в «Історії Козаччини» (Мюнхен 1946). Цими безпідставними випадами проти мене Крупницький і Оглоблин хотіли виказати свою компетентність критикувати мене як історика і впровадити в блуд редакцію «ЕУ», що повірила їм, і в наслідок того є помилки в історичній частині «ЕУ». Тепер Ол. Оглоблин, що приїхав до ЗДА, оповідає, що він «відмовився від дальшого редагування історії України в «ЕУ» (а де ж Крупницький?), та про боротьбу історичної Секції НТШ (чи радше трійки Крупницький - Оглоблин - Василенко-Полонська) в Мюнхені проти «диктаторських подвигів Кубійовича, «осуджуючи його методи й поступовання в НТШ». Але ж як можуть це робити ті, що завинили перед громадянством, виступаючи як одиноко компетентні історики, подаючи за добре платні гонорари статті з різними помилками до «ЕУ»?

Крім історичної частини є теж дисонанси в мовній частині, у наслідок того, що редакція «ЕУ» редакцію цієї частини не поручила мовознавцям ерудитам, проф. П. Ковалеву чи проф. К. Кисілевському, тільки згаданому початківцеві, «ономастові». Тимто проф. Ковалів відповів мавчанкою редакторові цієї частини, що занадто в своїх мовознавчих причинках зазичувався з «Граматики української мови» М. Грунського й П. Ковалева, з приводу чого між останнім та Я. Рудницьким була палка дискусія в Празі. І д-р Кисілевський не вдоволений з «редакторських ножиців» Я. Рудницького в «ЕУ». Ось як виглядає проблема «вирівнаного погляду на минуле й сучасне» в «ЕУ».

Чи може вона бути добрим інформатором для чужинців і чи слід її у такому вигляді перекласти на англійську мову? Ні, хочби з огляду на помилки самого Кубійовича при описі границь української національної території, яку розгляну подрібно в окремій статті, подібно як і інші важливіші проблеми, заторкнені в моїх рецензіях у «Києві», як от—роля ґотів і варягів в українській історії, історична праця в НТШ до 1939 р. тощо. Все це, на жаль, я не можу поміщувати ні у виданнях УВАН, ні в виданнях НТШ, де потворилися гуртки товариства взаємної адорації і всупереч принятій в демократичному науковому світі засади вільної наукової критики, не приймають до друку статті з критикою хибних поглядів редактора видань НТШ чи УВАН. Про неправдивість свого твердження, що в сьогочасній «Енциклопедії Українознавства» «вперше він (тобто образ України) будується соборними українськими силами», може д-р Шлемкевич довідатися таки з вступної статті д-ра Зенона Кузелі в цій же Енциклопедії (с. 10), а саме: «Перша модерна українознавча енциклопедія, що стояла цілком на висоті тодішнього рівня науки і досі не втратила свого значення, з'явилася в 1914—1916 рр. в Петрограді за редакцією Ф. Вовка, М. Грушевського, Ф. Корша, А. Кримського, М. Туган-Барановського, О. Шахматова, С. Томашівського, М. Єфименка, С. Рудницького, О. Русова, В. Охрименка п. н. «Украинский народ в его прошлом и настоящем». З пропагандивних причин вона видавалася російською мовою, але через війну на другому томі припинилася. У цих двох об'ємистих томах знаходимо праці найвидатніших фахівців того часу: М. Грушевського (огляд українознавчих студій та історія України), Ф. Вовка (про антропологію й етнографію України), О. Шахматова (нарис історії української мови) і — до слів д-ра Кузелі додаю — С. Томашівського (історія, етнографія й демографія Закарпаття п. н. «Угорська Русь»). В «Українській Загальній Енциклопедії» за редакцією проф. д-ра І. Раковського у Львові в 1930—35 рр. могли співробітничати тільки українські науковці з-поза меж СССР, подібно як і в сьогочасній «Енциклопедії Українознавства», якої редакція не використала кращих науковців українознавства з особистих мотивів. Тимто для видання цієї «Енциклопедії Українознавства» англійською мовою слід її основно перевірити й справити. Цим повинен зайнятися Американський Відділ НТШ, так як завела мюнхенська Централя НТШ з її співробітниками-істориками, недавно іменованими дійсними членами НТШ, що є спеціялістами від окремих епізодів і діячів, а не від української історії і історіографії в цілості.

«ПОЕТ НЕЗЕМНОГО»

«Коли про земне глаголав вам, і не віруєте,— якже, коли скажу вам про небесне, увіруєте»? (Єван. від св. Івана, гол. 3—12).

Др. Остап Грицай помістив в «Самостійній Україні» ч. 3 і 4 статтю під вище наведеним заголовком, в якій між іншим обговорює теж релігійний світогляд Т. Шевченка. Якщо брати до уваги цитований стих Сина Чоловічого, а саме, що нам «земним» не доводиться схопити як слід «земного», якогож тоді потреба «Божого поликання», щоби схопити розуміння тайн «небесного». Тому покищо відкладаю це останнє на пізніше, а бажаю звернути увагу інтересованих на деякі неясности зі «земним» в статті шановного автора.

До таких я зачислив би його коментар до поеми «Іван Гус», який звучить: «Менше, мабуть, подобалися б европейському читачеві такі речі Шевченка, як, напр., поема «Іван Гус», не завершена поетом з історичного боку, особливож у картинах табору ворожого Гусові». Виходить тоді, що вартість поеми залежить від свого, що про неї вискаже «европейський читач» («як німець покаже»), а далі, що коли інші поеми «Кобзаря» др. О. Грицай ставить сміло під осуд отого чужого читача, то однак має сумніви, щодо «Івана Гуса» бо: «Менше, мабуть, подобалися б .. як, напр., поема «Іван Гус». Щоб не лишати цього «европейського читача» голословним, варто би було д-рові О. Грицаєві поінформувати своїх читачів: хто він і де він, отой европейський читач? Я мав нагоду звидіти чи не всі краї Европи; найдете там людей різних угруповань в Льондоні: Мадриді, Парижі, Женеві, Римі, Берліні, Празі, Києві, Москві і пр.; людей всяких становищ, станів, партій, ідеологій і віровизнань. Кому тоді та поема, про яку мова, мала би менш чи більш подобатись? У нас завелась мода міряти себе і наші досягнення европейською мірою, не зважаючи на те, що ця Европа, хоч би і західна, не однолита, подекуди далека від себе, як схід і захід Божого сонця. В кожному разі вартоби застановитись, до якої Европи ми пригорнутись бажаємо. Насувається далі питання: що робити нам, якщо цьому «европейському читачеві» взагалі поема «Іван Гус» і прочі не подобаються? Я думаю, що Т. Шевченко, пишучи цю поему мав на увазі таки своїх читачів і важне, чи вона ї м подобаються. Причина, чому поема «Іван Гус» мала би не подобатись, на думку д-ра О. Грицая та, що вона «не завершена поетом з історичного боку, особливож у картинах табору ворожого Гусові». На жаль, вона сумно завершена: Гуса спалено: «і димом Праведного вкрило», «та Божого слова не спалили. Не вгдали, що вилетить

Орел із-за хмари
Замість гуся і розклює
Високу тіяру».

Історія говорить, як ворожий Гусові табор, що за нього заступається д-р Грицай, доконав свого. Гуситів під Білою Горою поконано, їх злет звалено, «Zakvitely smutne na Sione hlasy». Їх боротьба, як і наша, була за визволення народнє з-під чужої кормиги. Отже «не судить, щоб вас не сужено . . . Якою мірою міряєте, вам одміряється (Єван. від св. Мат. І: 1—2).

Уважний читач хоч не хоч зауважить, що «поема Іван Гус» не є відірваним твором щодо релігійного світогляду Шевченка; навпаки є «завершенням» на цьому історичному тлі його «неземних» почувань, думок, з якими стрічаємось в Кобзарі на кожному кроці, по словам же д-ра О. Грицая «лінія розвитку творчого генія поета непереривається до самого кінця його життя» . . .

Д-р Грицай кінчить свою статтю вірною оцінкою творчости поета «неземного» кажучи:

«Який же скарб духових і мистецьких цінностей маємо ми в Ньому, тому предивному словом Кобзареві, що створив нам своєю Божою, духом неземного надиханого піснею де далі вже ціле століття національної культури, національної ідеології» та національної «свідомости». Хто тоді буде покликаний, і компетентний із цього «безранкового» скарбу українського пророка його пророче слово про чеського мученика виключити?

Годі тоді, з одної сторони, обожнювати Шевченка, а, з другої, відмежувати, що негідне і незгідне зі своїми «інтересами» та заслонюватись казуїстикою на рахунок «европейського читача». «Всяке царство, що поділиться в собі, спустіє; і всякий город і господа, що поділиться у собі, не встоїть». (Євен. від св. Мат. 12:25).

Паст. Василь Кузів.

Найкраща книжка, яка досі появилася, це ювілейне видання найціннішого твору давньої української літератури

СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІ

за редакцією С. Гординського.
Ілюстрації Я. Гніздовського.

Книга має 92 стор. альбомного формату, друкована на гарному папері та оправлена в полотно з золотими витисками. Цілість справляє гарне враження.

Придбайте собі це ювілейне видання і відзначіть разом з нами ювілей першого друку цього неоціненного твору.

А коли не для себе, то купіть для якоїсь університетської бібліотеки в Америці, Канаді чи Европі. Збільшуйте український відділ унверситетських та публічних бібліотек. Це принесе користь нашій справі.

Ціна книжки $ 13. Передплатники журналу «Київ», що вплатять річну передплату ($ 3), платять за книжку тільки $ 10 і діставатимуть усі наші видання по значно знижений ціні. Користайте з нагоди, це Вам оплатиться.

Маємо ще декілька нумерованих примірників цієї книги в шкіряній оправі, на кращому папері в ціні $ 25. Нумеровані примірники надаються спеціяльно на подарунки приятелям, близьким і рідним. На кожному примірнику друкуємо спеціяльну присвяту, яку подає замовник.

Замовляйте, висилаючи готівку, на адресу:
"KYIW", 859 N. Franklin St., Phila. 23, Pa.

З ножицями по пресі

Бандерівські публіцисти часто вчать (і то не рідко на сторінках «Америки») інші українські політичні партії, головно ті, що творять УНРаду, як належить вести суверенну і правильну визвольну політику. Вони навіть намагаються переконати, що суверенної української політики ніхто крім них добре вести не потрафить і на тому опирають свої претенсії мати монополь на провід та репрезентацію наших визвольних змагань.

Як в дійсності виглядає їх «визвольна» політика з пункту бачення суверенности і примарности українських інтересів, свідчить стаття «Національне геройство і суспільне угодовство», чолового їх публіциста М. Брадовича, яку надрукувала філядельфійська «Америка» з дня 11 травня ц. р., в якій, між іншим, читаємо:

«...Яку поміч дадуть ЗДА Україні при відбудові її державної самостійности, буде залежати у значній мірі від того, в якій мірі візьмуть українці з власної волі участь у збройній боротьбі, яку провадить тепер вже проти китайських помічних сил Москви. Це зовсім не значить, що українці можуть узалежнювати таку свою участь від якихось умов, для яких вони не мають ані титулу, ані навіть представництва, яке могло б їх робити...»

Сліпий сьогодні бачить, яку поміч дають ЗДА, напр., Чан Кай Шекові, мимо того, що він з власної волі аж рветься дати поміч у збройній боротьбі, яку тепер провадиться проти китайських помічних сил Москви, «Америка» разом з М. Брадовичем заперечує нам право ставити якінебудь умови за нашу участь в боротьбі з Москвою. Дійсно, сервілівістів і могила не направить. Коли ходить про представництво українців, що має ставити якісь умови, то було б краще якби ним «Америка» та її чолові публіцисти з д-ром Чубатим на чолі, не журились. Воно є і буде, навіть як зла воля чи сліпі очі деяких, з дозволу сказати українських «визвольників», їх не домічає. В кожному разі воно не буде взивати українців воювати з китайцями, та ще не ставити ніяких умов, бо до того українці не мають титулу. Значить, 30 літня боротьба, міліони жертв тої боротьби і безкомпромісова лінія супроти большевизму Москви не дають українцям ніякого титулу до того, щоби вимагати якихось прав для себе. Добре це знати панове редакторови!

Думаєте, що ще довго вдасться Вам дурити людей. Не забувайте на слова Шевченка: «і премудрих немудрі осудять» та «дізнаються небожата чия на вас шкура».

А втім, чи вам не відомо, що вашої доброї волі ще й до того без ніяких умов, на щастя, теперішний Вашинґтон не потребує. А коли буде потребувати: ті умови подасть сам.

* * *

Заперечуючи те все, що сотки а може тисячі слухачів чуло на власні вуха з уст офіційного представника ЗП УВГ, о. д-ра І. Гриньоха під час його публичних виступів в Нью Йорку, Філядельфії, Чікаґо, Торонто, Виннипеґу і т. д., запалений агітатор і пропагандист «Гомону України» (ч. 21/106, з дня 26 травня 1951) пробує вмовити в читачів, що о. Гриньох не сказав того, що сказав. Як арґумент згаданий агітатор, що прикрився за призвіщем якогось Р. Малащука, наводить:

...сьогодні УГВР з того (уявлення про себе, що вона є тілом з всіми прероґативами державного центру — прим. наша) вже спустила і її представники публично заявляють, що всі українці мусять об'єднатися і то на базі УНРади.

Щоправда таких заяв від ЗП УГВР ніхто не чув. Бо й як це можливо, щоб ЗП УГВР стануло на зовсім інших позиціях як сама УГВР».

Як це можливо? А як було можливо ЗП станути на позиціях розламу з ЗЧ ОУН, які то позиції кілька місяців пізніше УГВР (якщо вірити взагалі її комунікатам) різко засудила. Здивування зайве, бо кожному сьогодні вже відомо, що позиції ЗП УГВР, як рівнож самої УГВР, зміняються залежно від того, який в даному менеті сидить при редакційному бюрку большевицький провокатор і аґент. Кількох їх розконспірували. Але звідки певність, що їх нема хочби в редакції «Гомону України», яка намагається вмовити в читачів явну брехню, бо ті, що слухали, доповідей о. Гриньоха можуть стовідсотково потвердити, що він взивав до об'єднання на еміґрації на базі УНРади.

По пятьох роках гістеричної тромтадратщини, якою заглушували наші і чужі вуха бандерівські керівники пропаганди, один з бувших функціонерів тої пропаганди Роман Рахманний доходить до дуже знаменних висновків. В статті «На жаль — дуже мало доказів» («Український Робітник», ч. 20/1951 р.) він змушений признати слушність Дрю Мідентонові, мілітарному кореспондентові «Нью Йоркс Тайму», який стверджує, що на деякі твердження українців «на жаль, немає доказів». Ясно, що Міделтона, як мілітарного кореспондента, не обходять справи УВУ, НТШ чи УВАН, але військові, і тут не важко догадатись, які твердження українців Міделтон має на увазі. Зовсім слушно Р. Рахманний (на жаль, на жалі так пізно) повчає:

«...«чужинець» респектує тільки фактичні дані і логічні арґументи, подані в поважній відповідальній формі.

...західня преса намагається пізнати всі об'єктивні дані про український визвольний рух та подати своїм читачам всі «за» і «проти», сперті на серіозній речевій арґументації. «Значить — краще подати нам самим справжній наш стан, наші недостачі, але з заперненням наших старань поліпшити його, замість «чужинець» має розкривати наші слаби позиції, скріплені тільки нашими «бажаннями» як це каже Міделтон».

Які правдиві дані про нашу визвольну боротьбу подає політична група, до якої Р. Рахманний себе протягом довгого часу зачисляв, і в якій був пропагандивною трубою, свідчить «інформація» про українську визвольну боротьбу, яку подав в Chicago Daily News, March 16, 1951, «закордонний секретар» УГВР — Микола Лебідь. Там читаємо:

"Lebed, a nervons little balding man who shows gold when he smiles, says that the Ukrainian Insurgent army — called the UPA — is gathering guerilla recruits in the mountains and forests of the Ukraine despite persistent Moscow efforts to kill the movement. The UPA, says Lebed, has followers in Lithuania, Latvia, Estonia, Chechoslovakia and Byelorusia...

So says Mykola Lebed, 41, underground cheftain who was dispatched to the Western world, a little over a year ago to act as "foreign secretary" for the movement".

Lebed works through the Pan American Ukrainian Conference, which has 66,000 members in "North and South America. Other Ukrainian organizations in this country are co-operating to lend assistance when and where it will be most effective".

Ось зразок інформації, опертої на «фактах» і «арґументах». Зовсім потім не диво, що «чужинні» політичні працівники звертають нам увагу: «На жаль — дуже мало доказів. Звертають увагу, словами делікатно і чемно, але думають собі напевно: ну і брешуть же, ті «представники» і «закордонні секретарі» українського підпілля, зовсім не гірше від большевиків».

Відрадне явище в тій ситуації те, що частина тих, що раніше помагали Миколам Лебедям «інформурати» чужинців, поволі бачить «успіхи» своєї акції На жаль, замість одверто признатися до своїх промахів, вони ще вчать «розуму інших. І то кого? Тих, що все виступали проти демагогії і гохштаплерства у політичній акції. І то чать на сторінках газети, що ще й надалі оту демагогію і гохштаплерство помагає ширити.

Та «на жаль — дуже мало доказів» мають за собою. Чужинці це краще вміли оцінити, ніж деякі з нас.

З життя в ОДВУ

ВІД ЦЕНТРАЛЬНОЇ УПРАВИ ОДВУ

На основі постанови останнього 16-го річного З'їзду ОДВУ, Центральна Управа ОДВУ скликає, згідно зі статутом (точка 4-та) і правильником ОДВУ, звичайний річний

ЗАГАЛЬНИЙ З'ЇЗД ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ І БРАТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ — УКРАЇНСЬКОГО ЗОЛОТОГО ХРЕСТА, МОЛОДІ ОДВУ І ОРГАНІЗАЦІЇ «ЗАРЕВО»

З'їзд відбувається в днях 6, 7 і 8 липня 1941 р. в Рачестер, Н. Й., в залі Українсько-Американського Клюбу, 292 Гудсон Аве. Початок З'їзду дня 6 липня, в год. 10 ранку.

У звязку зі З'їздом Центральна Управа подає до відома Відділам і членам ОДВУ наступні свої зарядження:

1) Всі Відділи ОДВУ, УЗХ, Молоді ОДВУ і Організації «Зарево» подбають про відбуття в себе на місцях місячних сходин і вибір уповноважених делегатів на З'їзд.

2) Згадані клітини системи ОДВУ повинні принайменше на два тижні перед З'їздом повідомити Центральну Управу ОДВУ про вибір делегатів.

3) Усі урядники Центральної Управи та Відділів ОДВУ виготовлять свої ділові звіти з минулорічної діяльности та передадуть їх вибраним і умандатованим своїм делегатам на З'їзд, які подадуть їх до відома З'їзду.

4) Центральна Управа ОДВУ подає до відома, що в З'їзді можуть брати участь з правом дорадчого голосу ті Відділи ОДВУ, які ще не ведуть своєї повної діяльности, як рівнож поодинокі члени ОДВУ.

5) Кошти переїзду делегатів на З'їзд покриває Відділ, що висилає делегатів.

6) Взивається Відділи вирівняти свої членські залеглості перед ЦУ ОДВУ.

7) Цьогорічний З'їзд буде фільмований, а тому проситься Відділи і членство взяти в ньому активну участь. Після З'їзду проєктується спільну прогульку учасників З'їзду до славно-звісного водопаду Ніяґара. Щоби могти належно підготовити транспортову організацію прогульки, проситься Відділи і членів зголошувати свою присутність обовязково на кілька день перед З'їздом.

8) Програма З'їзду і подрібні інформації звязані зі З'їздом будуть подані Відділам окремими письмами.

Нище подається відповідні витяги з постанов Статута ОДВУ про Загальний З'їзд.

Делегатом на З'їзд може бути кожній дійсний член ОДВУ, УЗХ чи молоді ОДВУ, що був обраний Зборами Відділу більшістю голосів.

Кожний Відділ, що начисляє до 10 членів, висилає одного делегата, до 25 членів — двох делегатів, до 50-ти членів — трьох делегатів, вище 50 членів — чотирьох делегатів.

Кожний делегат Відділу не може мати більше від одного голосу. Окружні Управи ОДВУ висилають двох делегатів. Національні Організації, що визнають ідеологію ОДВУ та підчиняються його статутові, мають право вислати двох дійсних делегатів. Спомагаючі Організації можуть вислати делегатів з дорадчим голосом. Всі члени Центральної Управи ОДВУ являються на правах дійсних делегатів. Також всі члени Головних Управ УЗХ, Молоді ОДВУ та ЗАРЕВА являються на правах дійсних делегатів.

До завдань З'їзду належить: уділювання абсолюторії уступаючій Управі та вибір нової Центральної Управи; переводження змін в Статуті; схвалення бюджету; назначення реченця наступного загального З'їзду, або передання повновластей на скликання З'їзду Центральній Управі; схвалення пляну праці на наступний З'їзд.

Центральна Управа.

ВІДДІЛИ ОДВУ

НЬЮ ЙОРК. 10-ий Відділ ОДВУ і УЗХ. Спільне Свячене.

...У розквіті весни, у ритм життя лунає вічно-грімко й могутньо — Христос Воскрес!

...Скільки чару, величі й сили вливається в людську душу, коли під банею темносинього неба в сріблі мерехтливих зірок летить у дзвінкі простори — Христос Воскрес!

...А могутній дзвін, в той час найкраще, переливається невидимим перламутром, льється лавінами з небес, вселюючися в людську душу. І тоді людина, може хоч на коротку хвилину, одну лиш мить, забуває злобу й наругу, що існує в щоденному людському відношенні. Тоді здається, що всі люди змінилися, перетворилися в таких, як в мріях, як в казці.

І може й так?...

О так! В тім криється щось, чому людина погоджується з душі, влавляючи це в різних формах своїх національних традицій. Одна із цих форм заключається в переведенні традиційно «Свяченого», що й прийняв 10-ий Відділ ОДВУ в Нью Йорку від початку свого існування.

6 травня 1951, в невеликій домівці зібралися люди, може навіть не всі між собою знайомі, щоб разом з'єднавшися в глибині душі, засівши за свячене наповнювати свої душі чистотою величі й непереможної сили, що криється в акті Воскресіння.

З уст хористів хору «Боян» під дириґентурою проф. Івана Недільського виривалося в широкі простори ген за вікна — одно лише в світі непереможне — Христос Воскрес!

Що в ритмі мистецького виконання хористів вражало душі присутніх...

Основну частину обряду — посвячення — ви-

конав о. др. М. Ваврик, котрий виголосив дуже зворушливу проповідь. Може в декого, підсвідомо, появлялися сльози на очах, коли священик словами вбирав у мистецькі форми образи з далекого Рідного Краю.

. . . Десь там гремлять в глибокім підземеллю дзвони великодні, що сповіщають Воскресіння дорогого Рідного Краю, а в темних, невиданих закутках, далеко від людського ока, збираються групи, щоб традиційно відбути це свято. В їх душах горить невиданий вогонь — огонь правди, що веде й просвячує їм шлях в темряві серед згарищ і руїн. Бо ця велика правда перемогла смерть!

У Рідний Край — Свята Україна, хоч в горі, в руїнах, в нарузі — воскресне й ми вже в рідних хатах, клюбах відбуватимемо спільне традиційне «Свячене» . . .

Голова місцевого 10-го Відділу ОДВУ — Євген Новицький, привітавши присутніх, зокрема з великою вдячністю шанованих хористів побажав, щоб наступне «Свячене» було вже під розкішними банами Святої Софії в Києві.

В імені цілого хору «Боян», М. Комуницький, як голова, вітаючи присутніх згадав скромно, щиро з душі про прийняття їх до домівки на переведення проб.

«Здається не було ані одного слова заперечення — говорив М. Комуницький — збоку Управи Вашої Організації, коли ми з'ясувавши наше положеня, попросили за дозвіл використання домівки. Цим Ви доказали, що розумієте вагу національного мистецтва й давши можливість працювати стали нам у надзвичайної допомозі. З нашого боку буде зроблене все можливе, коли буде потрібно Вам у Ваших імпрезах».

На закінчення «Свяченого» переведено збірку на Визвольний Фонд, що у висліді дала $ 58.00. Збірку перевели — п-на А. Зелізко, п-на Леся Нечипорук і пан Григорій Яремчук.

О. Ш.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. 12-ий Відділ ОДВУ.

22 квітня ц. р. відбулися **Загальні Річні Збори** 12. відділу ОДВУ в Філядельфії. На зборах було присутніх 50 членів, серед них 30 осіб з нової еміґрації, які останнім часом приїхали до Америки і почали брати активну участь в діяльності 12. відділу ОДВУ. Загальні збори прийняли до членів ОДВУ 30 осіб з нової еміґрації.

Річні збори вислухали й обговорили звіт управи про працю в минулому році. А вона в цьому періоді чимало пожвавішала. До цього певною мірою спричинилися молоді члени ОДВУ з новоприбулих. В минулому році відділ влаштував для українського громадянства в Філядельфії 5 доповідей на різні теми, курс англійської мови для новоприбулих (керівник курсу п. Іван Харамбура), який відвідує близько 100 осіб, брав діяльну участь в спільному з іншими організаціями влаштуванні українських свят тощо. Крім того члени відділу працюють в інших українських організаціях та установах.

Після звіту і схвалення діяльности попередньої управи загальні збори обрали нову управу. До неї увійшли: голова — Харамбура, заступник голови — Мілян, секретар — Зуляк, скарбник — Скочиляс, організаційний референт — Шикерик, референт молоді — Середович, бібліотекар і господар — Поліщук. До контрольної комісії обрано трьох осіб — пп. Ялечка, Пасічника та Рутецького. Обрано також товариський суд.

Загальні збори ухвалили зобов'язати кожного члена передплачувати журнал «Самостійна Україна» та запропонували новій управі подбати про власну домівку для 12. відділу ОДВУ.

«Чому не вдалося знищити український націоналізм на східній Україні».

Так називалася надзвичайно цікава і змістовна доповідь, що її виголосив проф. Петро Голубенко з Нью-Йорку в 12. відділі ОДВУ в Філядельфії. Ця доповідь відбулася 10 квітня і зібрала численних присутніх, серед яких були не тільки члени ОДВУ.

Глибоко проаналізувавши ту велетенську боротьбу, що її віддавна провадить український народ на всіх фронтах і відтинках з большевицьким окупантом, п. Голубенко подав у цікавій формі історичну ролю, що її відограв український націоналізм на підсовєтській Україні після поразки наших визвольних змагань. Багато місця в доповіді було приділено так званій добі українізації. Замість заялозених слів і фактів, якими орудує більшість тих, хто пишуть або читають доповіді на ці теми, доповідач зумів подати надзвичайно важливі й цікаві факти й події тієї доби, виклавши їх в яскравій формі; по-новому висвітлив добу українізації, як розгорнений бій українського народу під гаслами та ідеями українського націоналізму за свою суверенність в культурному, господарському й державному життю.

У дальшому викладі п. Голубенко докладно зупинився на процесі Спілки Визволення України, що відбувся в 1930 р., схарактеризувавши коротко кожного з її основних учасників, та на тому жахливому розгромі українства, який почався незабаром після процесу і дійшов свого апогею в роки так званої єжовщини. Та не зважаючи на те все, Москві не вдалося ідейно знищити українського націоналізму на підсовєтській Україні.

Роки другої світової війни довели, що український націоналізм невмирущий. Хоч у висліді цієї війни українські землі знову підпали під большевицьке ярмо, проте окупантам ніколи не вдасться знищити нашої духової сили — ідей українського націоналізму. **В.**

ЧІКАҐО - НОРД. 2-ий Відділ ОДВУ ім. Олега Кандиби-Ольжича. З рамени того Відділу в дні 18 травня ц. р. в приміщенні «Української Бесіди», при 2408 Вест Чікаґо Евню — відбулась доповідь д-ра Тома Лапичака на тему: «Який Вихід»? (на марґінесі виступ:в о. д-ра І. Гриньоха в Чікаґо). Після доповіді відбулася дискусія.

В дні 16 травня ц. р. з рамени тогож Відділу відбулась **Святочна Академія** присвячена памяті Головного Отамана УНР — Симона Петлюри та Вождя Українських Націоналістів полк. Євгена

Коновальця. Святочну Академію відкрив Голова 2-го Відділу ОДВУ в Чікаґо п. інж. Степан Куропась та святочний, змістовий і повний глибокої аналізи нашого визвольного шляху та сучасного положення, реферат виголосив п. д-р Юліян Вассиян. В мистецькій частині відомий в Чікаґо пяніст проф. Ігор Білогруд відограв з великим чуттям уривки з «Сюїти» на тлі творів Тараса Шевченка композиції Бориса Лятошинського, відомий з Европи оперний співак д-р Іван Рудавський відспівав при фортепяновому супроводі проф. І. Білогруда в прегарній інтерпретації Михайла Гайворонського «Синя Чічка» та В. Бобикевича «Дума», та п. Марія Гарасовська-Дачишин віддеклямувала вірша Теодора Курпіти «Симфонія Безсмертя». На закінчення Академії висвітлено незвичайно інтересну і дорогу усім кінокартину «Головний Отаман Симон Петлюра в Києві», яка показувала автентичні тогочасні світлини з часів Визвольної Боротьби. Перед очима численно зібраної публіки пробігли незабутні картини з Головним Отаманом С. Петлюрою, його Військом, військовими операціями, відступом, транспортом хворих, богослуженням у Св. Софії, масовими демонстраціями, дефіладою і промовою Головного Отамана.

ЧІКАҐО - ЧЕСТЕРФІЛД. 52-ий Відділ ОДВУ. Дня 9 травня ц. р. в год. 7 вечером в залі Українського Народнього Дому при вул. 93-ій і Кінвуд Евню відбулися місячні Ширші Сходини 52-го Відділу ОДВУ. Зборами проводив містоголова Відділу п. Т. Скірка. Після заслухання ділових звітів та інформацій Управи Відділу Збори рішили поробити заходи для відновлення недіючих на терені Чікаґо давніх відділів ОДВУ. Покликано до життя спеціяльну організаційну комісію, до якої увійшли пп. Т. Скірка, В. Шемердяк, М. Марків та С. Сущик та зобовязано її в найблищому часі відновити діяльність відділів в Чікаґо-Палайна та Геммонд, Індіяна. Рішено теж в дні 27 травня вшанувати Святочними Сходинами світлу память Отамана Симона Петлюри і полк. Євгена Коновальця.

В дні 20 травня ц. р. 52-ий Відділ ОДВУ влаштував **виставу-ревію** з програмою: «Щасливий ДіПіст»; «Люнатичка»; «Перлина з глибини»; «Застрілюся» та «Дорогий поцілунок» — в якій участь брали: Іна Ткачук, Ірина Шнурер, Галина Бондар, Володимир Шемердяк і Сергій Сущик. Після вистави відбулася забава з танцями, з якої увесь дохід призначено на потреби Відділу ОДВУ.

В дні 27 травня ц. р. в залі Українського Народнього Дому при вул. 93 і Кінву Евню відбулись **Святочні Сходини** Відділу ОДВУ присвячені вшануванню памяти Головного Отамана Симона Петлюри та Полковника Євгена Коновальця. Святочну доповідь виголосив п. Володимир Шемердяк.

РОЧЕСТЕР. Н. Й. 20-ий Відділ ОДВУ. Як минулого, так і цього року влаштуванням **Свята Вождів** в Рочестері зайнявся 20-й відділ Організації Державного Відродження України. Свято відбулось в суботу дня 26-го травня 1951 р. О годині 7,15 в Українській Автокефальній Православній Церкві при Едвард Стр. о. Саватій Лопухович відправив ПАНАХИДУ за упокій душ сл. пам. Головного Отамана Симона Петлюри і Полковника Євгена Коновальця та всіх поляглих борців за Волю України. Маленька Церковця була заповнена вірними обох Українських віроісповідань.

Після Панахиди місцеве громадянство заповнило простору залю Українсько-Американського Клюбу. Присутніх понад триста осіб. На залі святочно-жалібний настрій, всі присутні з причіпленими національними барвами, які перевязані чорною стяжкою, зайняли місця і в годині 8-й почалась святочна Академія-Концерт із слідуючою програмою:

1) Свято відкрив довголітний Голова 20-го відділу ОДВУ, п. Василь Гречух, завізвавши всіх присутніх встати з місць і вшанувати наших державних мужів двохвилинною мовчанкою.

При відслоні куртини бачимо старанну декорацію, яку виготовив п. П. Гринівна великій таблиці портрети Г. О. С. Петлюри і Полк. Є. Коновальця; під портретами написі дати і місця їхньої смерти; по середині Тризуб та напись: «Дві постаті — одна Ідея»; горою Прапор, перевязаний чорною лентою.

2) Американський гимн відспівала знана нашій громаді п-на М. Климців.

3) «Ой Морозе Морозенку» — відспівав наш місцевий квінтет Бандуристів: п-ве Грицуляк, Тупісь, Микитюк, Господар, Лучанко і Дзюба.

4) «Кремлівським Шварцбардам» — віддеклямувала п-на Марта Блага.

5) Скрипкове сольо відіграла п-і Чепман при форт. супр. **А. Сорохтей.**

6) Святочну промову-реферат про життя і творчість наших Вождів дуже змістовно виголосив Секретар Центральної Управи ОДВУ п. д-р В. Михайлів.

7) «Ой Морозе Морозенку» і «Ви жертвою впали» — **відспівала п-на М. Климців при фортепяновім супроводі п-ні Анни Сорохтей.**

Передплачуйте! **Читайте!**

ІЛЮСТРОВАНИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ МІСЯЧНИК

«НОВІ ДНІ»

В **«Нових Днях»** співпрацюють кращі українські поети, письменники, мистці, вчені, журналісти.

«Нові Дні» справді загально-український журнал, який нікого не поборює, а шукає єдности дій української еміґрації.

«Нові Дні» вже 2-й рік виходять регулярно на початку кожного місяця, без єдиного спізнення.

Передплата для Канади і ЗДА: річна — $ 3.00, піврічна — $ 1.75.

Адреса:

«Nowi Dni», Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

8) «Ми ще живі», мельо-деклямацію при супроводі бандур віддеклямував п. Іван Шморгун.

9) «Питається вітер» і «Зелений гай» — відспівала п-ні Анна Парута, при фортепяновім супроводі п-ні Софії Майкович.

10) «Їхав стрілець на війноньку» і «Гей ну, хлопці, до зброї» — відспівав наш квінтет бандуристів.

Свято закінчено національним Українським гимном. **С. К.**

«Свято Вождів»

Чи це буде в — демократичному, соціялістичному, монархістичному, чи націоналістичному рухах — завжди найяскравішими виразниками суті й дії форми даного руху є провідники — вожді даних груп, чи, коли це буде форма державного устрою — провідники народу — держави. В суті вони нагороджені таланом, вищою силою, у формі одні з них є диктаторами інших вибирають, ще інші доходять шляхом шляхетної праці, яку з цілою посвятою віддають своєму народові.

В історії українського народу є багато великих провідників — які виступають в різних епохах і їх репрезентують.

Останні десятиліття визвольної боротьби були формовані двома найбільшими постаттями цих часів — Гол. От. С. Петлюри і Полк. Є. Коновальця, які, кожний у своєму часі дав те, що від нього вимагали події, обставини й погоження українського народу.

Гол. От. С. Петлюра — поминаючи те, що в той час були більші особистости — науковці, письменники — Грушевський, Винниченко — якраз він став на чолі стихії народу, яка немов весняна повінь виливалася з штучних берегів — ворожих пазурів, у формі революції.

Полковник Є. Коновалець — в другому етапі підпільної визвольної боротьби — став її символом. Бо потребу боротьби відчував увесь нарід — це відчув він, і вбрав у певні рамці.

І за ці великі заслуги перед цілістю української нації, український народ групами, організаціями, чи цілістю віддає їм честь і пошану, влаштовуючи Святочні Академії, чи просто доповіді з нагоди роковин їх трагічної смерти.

І цього року, як і завжди, 27 травня 10-ий Відділ ОДВУ в Нью Йорку влаштував, скромну, але дбайливо підготовлену академію.

Надзвичайно глибоку своїм змістом доповідь виголосив Ярослав Гайвас. Промовець розв'язав питання, чому С. Петлюра в часі Визвольних Змагань, а Є. Коноввалець в часі їх другого етапу, стали провідниками — вождями не лише окремих груп, але цілого народу.

« . . . С. Петлюра, як і його послідовник Є. Коновалець, зрозумів, що в першу чергу незалежність, а потім форма — демократія, соціялізм, чи націокраття. Всупереч тому інші робили й роблять сьогодні навпаки» . . .

Доповненням академії було дві деклямації — п-ні Віри Кальницької — * * О. Ольжич та надзвичайно артистично виконаний — «Терновий вінок» — О. Олеся, справжнього декляматора — артиста Володимира Змія. Напевно, кожний слухач, хоч деклямація була досить довга, ще б слухав з повним зацікавленням.

Завершення і зокругленням з мистецького боку була участь хору «Боян» під дириґентурою проф. І. Надільського, який гарно виконав дві бойові пісні — «Вперед» — пісня УПА! і «Вилітали орли» — Гайворонський.

Після закінчення було висвітлення історично-документального фільму п. н. «Головний От. С. Петлюра в Києві — 1919—1920 рр.».

Учасник.

БІБЛІОГРАФІЯ

СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІ. Героїчний епос XII віку. — Ювілейне видання в 150-ті роковини першого друку 1800—1950. Видавництво «Київ» — 1950. Стор. 82.

Митр. Іларіон (Огієнко). УКРАЇНСЬКО - РОСІЙСЬКИЙ СЛОВНИК ПОЧАТКУ XVII-го ВІКУ. Накладом Української Академії Наук. Вінніпеґ, 1951, стор. 38.

КИЇВ — журнал літератури і мистецтва. Видає Літературно-Мистецьке Товариство у Філядельфії. Ч. 3, 1951.

Петро Лаайдачний: В ЙОГО ТІНІ. Симон Петлюра в історії українського народу. — Українське Видавництво, Нью Йорк, 1951. Стор. 64.

N. Prychodko: fiMOSCOW'S DRIVE FOR WORLD DOMINATION. Foreword by Willson Woodside. Published by Free World Publishing Co. Toronto, 1951. Стор. 72.

Р. Купчинський: НА СЛУЖБІ УКРАЇНІ. (В 60-ти ліття полк. А. Мельника). Накладом «Народнього Слова», Пітсбурґ, 1951.

ЖІНОЧИЙ СВІТ. — Рік II. Ч. 5. Травень 1951, Видає Організація Українок ім. Ольги Басарабової.

НА ВАРТІ — журнал української молоді. Рік III. Ч. 4 (18), Квітень 1951. Видає: Краєвий Комітет Спілки Української Молоді в Канаді.

НОВІ ДНІ. Універсальний ілюстрований місячник. Рік II, ч. 5 (травень) 1951.

Олена Цегельська: ПЕТРУСЕВА ПОВІСТЬ. Оповідання. Видавництво «Нашим Дітям» ОПДЛ. Стор. 40.

СВІТЛО — католицький часопис для українського народу. Рік XIV. Ч. 9, 1951.

СУРМА — Видання ЗЧ ОУН. Ч. 30, квітень 1951.

ГОЛОС СПАСИТЕЛЯ — Релігійний місячник. Рік 23, ч. 5, травень 1951.

ДО ЗБРОЇ. Журнал української військово-політичної думки. Випуск 10, березень 1951. Видає Місія УПА при ЗП УГВР.

THE UKRAINIAN BULLETIN. — Published Seminonthly by the Pan-American Ukrainian Conference. Vol. IV, No 9.

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВНЕ СЛОВО — Церковно-народній журнал для православних українців. Рік XXXI. Ч. 5, травень 1951.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

1. Видавництво «Самостійна Україна» випустило з друку книжку Івана Хмельницького **«В країні рабства і смерти»**, стор. 100. Ціна книжки 50 центів. Адміністрація «Самостійної України» пошукує кольпортерів на поодинокі осередки. Кольпортери одержують 20% опусту. замовляти в Адміністрації «Самостійної України» —

INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.

2. Усіх кольпортерів, що залягають з розчисленням за кольпортажу з попереднього року, як рівнож за минулі місяці 1051 року, просимо негайно розчислитися з Адміністрацією, або повернути нерозпродані примірники назад. Чочинаючи від найближчого числа, будемо публікувати імена тих кольпортерів, що залягають з розчисленням, як шкідників Видавництва.

3. Ще раз пригадуюмо, що нова адреса Адміністрації «Самостійна Україна» є:

INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.

4. В Адміністрації «Самостійна Україна» знаходиться певна скількість книжечки Романа Купчинського «НА СЛУЖБІ УКРАЇНИ» (В 60-ліття полковника А. Мельника). Ціна книжечки 20 центів. На порто долучити 5 центів.

5. Проситься передплатників своєчасно повідомляти адміністрацію про зміну своєї адреси, щоби не опізнювати достави журналу та не нараджувати нас на зайві витрати порта. При зміні адреси подати стару і долучити 10 центів на кошти маніпуляції.

6. Адміністрація пошукує кольпортерів журналу «Самостійна Україна» і видань Бібліотеки «Самостійної України» на поодинокі осередки. Книгарням і кольпортерам, що замовлять понад 10 чисел журналу, дається 25 відсотків рабату. Кольпортери крім того одержують книжкові премії.

ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Канада:
THE INDEPENDENT UKRAINE
P. O. Box 387
Winnipeg, Man., Canada

Аргентина:
"PEREMOHA" BOOKSTORE
25 de Mayo 479 (14
Buenos Aires, Rep. Argentina

Бразилія:
STEPAN PLACHTYN
Pr. Gen. Osorio, 568
Curitiba — Parana — Brasil

Австралія:
Pr. A. SYCZYNSKYI,
26 Beaconsfield St.
Auburn — Sydney, NSW, Australia

Англія:
W. S. SHEWCHUK
123 Notting Hill Gate
London, W 11, England

Франція:
A. DOMARATZKY
13, rue Biot,
Paris 17-e, France

Італія і Близький Схід:
Dr. W. FEDORONCHUK
Via Nemorense 100, int. 22
Roma, Italia

ЧЛЕНСЬКІ УДІЛИ ДО ВИДАВНИЦТВА «САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

зложили:

Михайло Ґалан, Клівленд	$ 2,00
Микола Бігун, Клівленд	$ 2,00
Інж. Олександер Гайдай, Міннеаполіс	$ 1,50
Б. Борнай, Оберлін	$ 2,00
Ф. Лужняк, Торонто	$ 10,00
О. Бойко, Торонто	$ 10,00
М. Гриневич, Торонто	$ 10,00
В. Атаманчук, Торонто	$ 10,00
М. Белендюк, Нью Йорк	$ 10,00
2-ий Відділ ОДВУ, Чікаґо	$ 10,00
А. Горбацьо, Торонто	$ 10,00

На Пресовий Фонд зложили:

Н. М. Яворський, Форт Віліям, Канада	$ 1,95
М. Удич, Нью Йорк,	$ 2,00
Д. Ониськів, Едмонтон, зі збірки	$ 13,00

Читайте! Поширюйте! Передплачуйте!

Великий Український Тижневик у Парижі

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

Адреса Редакції й Адміністрації:
"La Parole Ukrainienne"
3, rue du Sabot, Paris 6-e, France.
Поодиноке число — 10 ам. цен.
Передплата:
на три місяці — 1.25 ам. дол.;
на шість місяців — 2.50 ам. дол.;
на рік — 5 ам. дол.
Представник на ЗДА:
Mr. Stephen Malanchuk
5551 W. Drummond Pl. — Chicago 39, Ill.

ЧИТАЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ
офіційний орган української колонії в Арґентіні

НАШ КЛИЧ

що виходить кожного тижня
за редакцією Євгена Онацького.
Річна передплата $4. Ціна одного примірника 10 центів.
Адреса Редакції і Адміністрації:
«NASH KLYCH» — Maza 150 — Buenos Aires, Argentina
T. E. 45 (Loria) 6331.
В ЗДА замовлення й передплату слати на адресу:
INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.

Читайте! Передплачуйте! Поширюйте!

„ПОРОГИ"

єдиний на південно-американському континенті літературно-мистецький журнал.

В «ПОРОГАХ» друкуються праці кращих українських поетів, літераторів, мистців і науковців. В «ПОРОГАХ» друкуються переклади творців світової літератури.

Річна передплата «ПОРОГІВ» 2,00 ам. дол.
Адреса: "POROHY" Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

Ціна 30 ц.

ЄДИНИЙ У ЗДА УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

МІСЯЧНИК КУЛЬТУРИ, ПОЛІТИКИ ТА СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

виходить кожного місяця в Чікаґо, ЗДА

САМОСТІЙНА УКРАЇНА проголошує ідеї українського державного відродження та визвольного руху.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА бореться за принцип самовизначення і суверенности українського народу, як і всіх інших поневолених ще народів.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА інформує світ і українську суспільність на еміґрації про стан визвольної боротьби і політику окупантів на Рідних Землях.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА з'єднує для визвольної боротьби прихильників і пропаґує потребу матеріяльної та моральної їй допомоги.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА розробляє проблеми національної революції, її ідеології, програму, стратегії і тактики.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА поширює ідею внутрішнього нашого суспільно-політичного солідаризму.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА плекає, творить і поширює на чужині наші високі духові і культурні вартості.

Річна передплата за журнал «Самостійна Україна» дорівнює $ 3.

Одне число коштує $ 0,30.

Станьте передплатником «Самостійної України» та приєднайте також і своїх друзів!

INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.